

К
51-8

Кар 17-1 → ИССА БОТАШЕВ

Жюрегилден жырлайма

С
628

ИССА БОТАШЕВ

ЖЮРЕГИМДЕН ЖЫРЛАЙМА

(ЖЫРЛА БЛА НАЗМУЛА)

12 ap. 17.
92.009

Черкесская
Областная
Библиотека

КЫРГЫЗ КЫРАЛ БАСМАСЫ

Фрунзе—1957

СЮЙГЕН ПАРТИЯБЫЗ ЖАШАСЫН!

Кремильни чыракълары жаналла
Битеу дуньяны юсюн жарытыб.
Партиябыз бизни алыб барады,
Жарыкъ жашау эшигин кенге ачыб.

Уллу кыралыбыз — туугъан журтубуз
Хар кюнден ариудан ариу чагъады.
Жашасын бизни суйген Партиябыз —
Алгъа, коммунизмге алыб барады!

Бизни кыралыбызча жарыкъ, эркин
Тенгизледен ётуб кырал табытмаз,
Халкъланы жарыкъ кюню — Партиябыз,
Аны дуньяда бир кюч хорламаз.

Жашасын бизни суйген Партиябыз —
Бизни тынчлыкъ жол бла алыб барал.
Битеу дуньяны кюнча жарытыб,
Жер юсюнде тынчлыкъны сакълаб турад.

Кюнден кюннге техниканы ёстюрген
Бизни уллу Партиябыз жашасын!
Халкълагъа кыуанчлы жашауну берген
Бизни суйген Партиябыз жашасын!

Ленинни осуятларын толтургъан
Бизни сыйлы Партиябыз жашасын!
Алгъа, коммунизмге алыб баргъан
Бизни уллу Партиябыз жашасын!
Саулайын дуньягъа тынчлыкъ!—деген
Жандан суйген Партиябыз жашасын!

1956.

ЕМЮРГЕ БИРГЕ

Сени ариу жумушакъ тилинг
Туугъанды жарыкъ жыр жырларгъа,
Жырла, Къабарты, жарыкъ жырла,
Биз бек суйебиз тынгыларгъа.

О, къабарты халкъ, биз туугъанбыз
Кавказда бир жулдуз тюбюнде,
Биз таудан акъгъан Бакъсан суудан
Ичгенбиз сени бла бирге.

Сени жырларынг желча учады
Битеу ёзенлеге таулагъа
Бек кызыу таулу салам бизден,
Къабартылы къарындашлагъа!

Суйген назмучуларынг этген
Бек ариу жырларынгы сени
Жарыкъ ауазда жырлайды,
Суйген эм мамыр халкъым мени.

Бизни Кязимни жырларын сен
Суйюб тойларынгда жырлайса,
Кёб эштгенбиз жырлагъанынгы,
Сау бол! Таулуланы сыйлайса.

О, багъалы къарындашыбыз!
Жолдан чырмагъанны жокъ эте,
Бир-бирни сыйлай жашагъанбыз
Биз бир къабышны эки эте.

Жигит жашларынг, бек батырла
Эм къызларынгда ёсгендиле,
Аланы жүрек кючлерин да
Жаула кёб кере кёргендиле.

Жангы колхоз эм совхоз къурай
Биз мюлкге болдукъ толу ийе,
Коммунизмге таукел учарбыз
Къанатларыбыз бир-бирге тийе.

Озуб кетген зулму кюнледе
Сен кёб артыкълыкъ сынагъанса,
Болмагъанлайын юйюнг, жеринг
Бай халжарларында къалгъанса.

Къарны ачдан, юсю жалангачдан,
Кюню аны аман бла батхан
Къайда къан ичген байда, бий да,
Сыртында къамичи ойнатхан.

О, Къабарты халкъ! Ма сен энди
Бай халжарында жашамайса
Сен ишлеген къол къыйынынгы
Къан ичген байгъа ашатмайса.

Сюйген Партиябызны кючюнден
Сен жарыкъ совет юйде жашайса
Жеринги байлыкъларын алыб,
Сен жаз башы кюнча жашнайса.

Ёседиле фабриклеринг,
Шахталарынг эм заводларынг,
Ма сени бек уллу жашаугъа,
Мурдорну салгъан байлыкъларынг.

О, Къабарты! Сен кыралыбызда,
Партиябызгъа багъалыса:
Бизни бек суйген таматабыз,
Орус халкъны къарындашыса.

Багъалы тешим артха къара
Сен жеринги къалай ёсгенине
Бурун байлагъа жалчы болгъан,
Бюгюн халкъгъа оноу этгенине.

Сени жырларынг бла бирге
Урады мени жаш жүрегим,
Сени бла бирге мен болсам,
Къарыулу болады билегим.

Ма сени бла бирге мен болсам,
Бек къарыулу болады билегим.
Совет Къабарты кёб жашагъын,
Олду мени жүрек тилегим.

1956.

САБИЙЛИКНИ ЭСКЕРИУ

Жылла оза-оза барсала да
Сабийлигим кёб тюшеди эсиме,
Къайтмазлыкъ сабий жылларым мени
Кёрюннгенлей турадыла кёзюме.

Сабий кёргенин унутмаз дейди,
Унутмайма ойнаучуму кюнлюмде,
Чертлеуюк жыяргъа барыучумму,
Ажокъада чертлеуюкле жетгенде.

Къойчулагъа къозу кютерге да,
Барыучуем тенглериме къычыра,
Мени жырлагъан тауушуму уа
Бийик акъ къая ызымдан къайтара.

Бек суйючюем жугъутур кибик,
Бийик къая ыранлагъа чыгъаргъа,
Альпинист Эльбрусдан къарагъанча
Сыртдан ариу элибизге къараргъа.

Жай эртденликде кюнчюк къакъгъанлай,
Барыучуем таш-кёпюрге чабханлай,
Кёпюрден суугъа секире эдим
Чабакъ секириб, кёлге ташайгъанлай.

Сабийле батыргъа санаучук,
Эмилик атха миниб чабханны,
Бизни аллыбыз бийик төбеден
Чана бла кьушча учуб баргъанны.

Сентябрь айы жетиучю эди,
Кюнлюмде бачхала да саргъала,
Жарыкъ кьонгуроу да кьагъыла эди
Ол бизни жарыкъ школлагъа чакъыра.

Школгъа кьууаныб барыучу эдим
Ашыгъыб эм ал партада олтургъа,
Мен дерслерими кѐб окьуучу эдим
Кюрешиб отличникледен болургъа.

«Сен Ленинни ишин толтурургъа
Хазыр пионерлерден бирлери бол,
Бююн сени пионерге алабыз,
Отряддан кьызыл галустугунгу ал».

Деб, пионерле жыйылышында,
Бойнума галустугуму такъдыла,
Манга кьууанчлы жарыкъ кюн мени,
Ма тенглерим пионерге алдыла.

Кьызыл галустугум бла ант этеме,
Керти Ленинчиледен бири болургъа,
Мен кьыралыма кьоркьуу кюнледе,
Жаным, сени аяб артха турмазгъа.

Пионерде берген антымы мен,
Ёмюрюме жюрегиме салгъанма,
Мен хар заманда да, антым, санга
Кертичиледен болгъанлай турама.

Ишлерге, окъургъа эм солургъа
Эркинликле берген суйген кыралым,
Биз окъуучулагъа, жаз солургъа
Лагерледен толгъан Кавказ тауларым.

Гевсоркъа кибик, нарат терекни,
Тюз тѣпбесине мен чыгъыучуедим,
Пионер костѣрда исламбей тебсеб,
Мен хорлаб саугъала алыучу эдим.

О! анам, мени туугъан журтум сиз
Мени къууанч жашауда ёстюргенсиз!
Жарыкъ сабийлигим къарт болсам да
Унутмайын турурча этгенсиз.

Сабийлик къууанчлы жылларым
Ётгендиле ала манга къайытмазла,
Энди бююнню кюнлериме да
Мутхузду деб кимле да айтмазла.

1956.

АЛГЪЫШ

Колхоз тюзде алчы болугъуз,
Сиз ашхылагъа тенг болугъуз,
Эришиуде алда болугъуз
Билимни теренин алыгъыз.

Къарангыгъа чыракъ болугъуз,
Бутсузгъа тыйакъ болугъуз,
Къарыусузгъа билек болугъуз,
Сокъургъа кёзле болугъуз.

Бизни кюзюбюз кюнлю болсун,
Жазыбыз да жауунлу болсун,
Дууларыбыз мирзеуден толсун
Колхозубуз бай колхоз болсун.

Тюз нийетли болсун жюрегибиз,
Къарыулу болсун билегибиз,
Акъыллы жаш болсун тенгибиз,
Халкъгъа болушсун билимибиз.

Сюйген кыралыбыз къурчлансын,
Къайдагъы да бизге сукълансын,
Жарыкъ жашау сала билмеген
Бизни жашаудан юлгю алсын.

Юйдегибиз кирсиз болсун,
От тегереги кялын болсун,
Душманларыбыз жалын болсун
Уруш аты жокъ болсун, кьурусун.

Бизни аман адам кьуумасын,
Не бек кьууса да жеталмасын
Этген муратына табылмасын
Ашхылыкъ да бизден кетмесин.

Ичибизден аман чыкьмасын,
Тилчилени артлары болсун
Хомух-мытырда бизден чыкьмай,
Алчылыкъ бизден кетмей турсун.

Халкьла кьарындашла болсунла,
Чырмагъанланы жокъ этсинле
Биз Совет халкъ бла бирге
Деу коммунизмге жетсинле.

Дунья мамырлыгъы жашасын,
Уллу Партиябыз жашасын
Бизни Ленинчи жолда элтген,
Правительствабыз кёб жашасын!

Аны суймеген эки атылсын,
Жюреги ачыудан жарылсын,
Битеу жерни юсюнде эркин,
Бизни кьызыл байракъ салынсын!

Тегерек этген ындырыбыз,
Терткюл этгенда черенибиз,
Дунья тынчлыгъы жашасын!
Олду бизни бек тилегибиз.

Бек битсинле колхоз сабанла,
Жокъ болсунла тилчи аманла
Къарындашла болсунла битеу
Жерни юсюндеги адамла.

Биз къалын сюзген гумулубуз,
Гумул да туйюлдю бозады,
Сизге тенгле, алгъыш назмусун
Малкъар поэт Исса жазады.

1956.

ВОЛГАГЪА САЛАМ

Мен ийеме санга салам узакъдан,
Волга, уллу орус суугъа, Кавказдан,
Санга, орус сууланы атасына,
Бир гитче къарындашынг Басхан суудан.

Бараса сефирден чыгъыб тенгизге,
Сен жерни жарыб кесинге жол алыб.
Жагъангда шахарлагъа эм элlege
Сени бек ариу сыпатынг нюр салыб.

Сени уллу терең эм кенг сууунгда,
Трамвайла, кемеле жюзедиле.
Волга—Дон, сиз бирге къошулгъан
кюнде
Кёбле сизге алгъышха келедиле.

1955.

ТИЛЧИ

Ой тилчини тили юзюлсюн,
Ма сыпаты адамгъа ушаш,
Тенгин угъай атасын сатар,
Аны жүреги къаб къара таш.

Кёзюнгден таша жерде тилчи,
Сени къаб къара кёмюр этер,
Кёзюнгде уа, ол ариу тилли,
Деб айтырча, ма керти нёгер.

Акъылы кир, иши къарангы,
Анга юят, айыб да неди?
Сени къараб да кёрмейин,
Сенден тенгинге тил этеди.

Ол къайдан ангыласын; керти
Ётюрюкню бек хорларыгъын.
«Бозасы къайнамагъан жерде,
Сюйюучюд сугъаргъа къалагъын».

Жашыртын келир тынгыларгъа,
Сенден ётюрюк тил этерге.
Къалай суйе эдим аллайны
Тюз уу жыланчыча эзерге!

Къурурлукъ къалай сыйындра болур
Аллай бир кир иш жүрегине.
Тюз адамдан тил этиб, сора
Къалай къарай болур кезюне!

Хауле итча айланыб жыяр,
Ётюрюк, керти да хуржуннга,
Къарасанг адамгъа ушайды,
Ариу кереем дерча анга.

Чыдаялмаз къаламны алмай,
Ол кюн төрт—беш къагъыт боямай,
Жазыб, чабыб конторгъа жетер
Эртденликде эртде танг атмай.

Къоркъуб жазгъанына къол салмаз,
Ол тил этмей атлам атламаз,
Хайыр юйюне бир да этмез,
Къыралгъа ашхылыгъы тиймез.

Аллайгъа хатасыз терс болур,
Ол не тюзню да терсге санар.
Сени кесинден тели сунар,
Ичинги билирге кюреше башлар.

Аны кир, харам жүрегинден
Аман багуш ийис урады,
Къуру — мен кимден тил этейим,
Деб, сагъыш этгенлей турады.

Къурумуну жыйылыб хазырды,
Бек тюз адамлагъа жагъаргъа,
Аны тилчи болгъаны билинсе,
Хазырды башхалагъа атаргъа.

Ётюрюк хапарла кёб жайар,
Чибинчикге уллу пилди дер,
Ётюрюгю кёгюрчюнчюкню
Буруб ач къара чаука этер.

Аны аузуна тюшсенг, сени
Къанынгы ичиб бир да тоймаз,
Тилин кесиб итге атсанг да,
Ол тил этгенин бир да къоймаз.

Кёрюб да болмайла адамла,
Аны тасхачы душманныча.
Андан жийиргениб къачадыла,
Таб, жукъгъан ауруудан къачханча.

Барды ичибизде быллайла,
Кирсиз шауданны бокълагъанла,
Хайыр ишни, ишге санамай,
Тили созула айланганла.

Эки тенг шуйохла эселе
Тюз туугъан къарындашла кибик,
Тилчи, тенгликни ояр: терек,
Ичин кемириучю къурт кибик.

Туугъан журтунгда суйе эсенг
Сен ёмюрге гокга чагъарын,
Къадалыб аллай аман хансны
Бек терк юзда къурут тамыры:

1956

Черкесская
Областная
Библиотека

АЛИЙЧИКНИ ТЕРЕКЛЕРИ

Сегиз жыллыкъ жашчыкъ Алийчик,
Эки балли терекчик орнатды.
Къалгъанлагъа юлгю кѣргюзтюб
Учительге да кесин махтатды.

Терекчиклеге ашхы бакъсам
Баллилери бишерле къызарыб,
Деб суу къуйуб тебреди Алий,
Эртденликде танг ата туруб.

Ол эки балли терекчикле,
Экиси бир кюн туугъан элле,
Жаз-башы жылы желчик ура
Терекле кѣгериб тебрелле.

Ала эгиз эгешчиклеча,
Еселле бир-бирге эрише,
Алийчик алагъа суу берет
Ол суусаб этмезге кюреше.

Жылкъычы тайчыкъларынача
Терекчиклерине сакъ къарайд,

Алий окъууда отличникди,
Ол юйде жумушха да жарайд.

Терекле жаз-башы жылыуда
Терк къадалыб кирпик ийдиле,
Ючюнчю кюза Алийчикге.
Къыб-къызыл баллиле бердиле.

1956.

АСКЕРДЕ СЮЙГЕНИМЕ ЖЫР

Военный школда окъуйса,
Сен кѣб тюрлю билим алырса,
Колхозда къалгъан суюгенчигинги,
Сен'а мени эсингде тутарса.

Сен, суюгеним, кѣз гинжингича
Бизни Совет чеклени сакъларса,
Совет жашла къоркъакъ
болмаучулла,
Сен батырланы жерин табарса.

Бизни унутмай сен, суюгеним,
Колхозубузгъа письмо жаза тур,
Сен жигитледен бирлери болгъун
Кавказ таулада туугъан жугъутур.

Суюгеними келгенин айтыргъа,
Тенг-къызым суююмчюге чабхает,
Суюгенчигим аскерден келгенлей
Ой, анам санга кийеу болгъает.

Военный кийим ариу жарашат
Сени субай ёсген санларынга,
Сен келгинчи санга тансыкъ болуб
Къарагъанлай турлукъма аллынга.

Бир душманыбызгъа бой бермезле
Сени уа бек къарыулу къолларынг,
Акъ-туякъ тор атда ариу ойнайла
Мен бек суйюучю ариу санларынг.

Газетде чыкъгъан суратчыгъымы
Суйгениме саугъагъа ийеим,
Сени ёхтем ёсген ёшюнюнгде
Мен орденле жылтыраб кёрейим.

Сен да аскерде, мен да колхозда —
Экибиз алчыладан болайыкъ,
Биз коммунизмни кюнлерине
Биринчи тизгинледе барайыкъ.

1956.

ЖАЗ БАШЫНДА.

Мутхуз булутну тюбюнден,
Алтынча кюн да жылтырайт.
Жер да акъ кийимин тешиб
Кюн жылыууна ышарад.

Кёкден кюн да жылыуу блз
Къарны аямай эритет,
Къурч бузладан ычхыныб суу
Шууулдаб жухдан секирет.

Чыбчыкъчыкъла да келдиле
Жырлаб кеслерин билдире.
Жер да жылы тылпыу этет
Кюн сайын бети кёгере.

Ана баласын этгенча,
Кюн да жерни уппа этет.
Къыш да акъ атына миниб,
Жети айлыкъ жолгъа кетет.

Жаз-жаз! деб жаныуарчыкъла
Бир-бирге шыбырдайла.
Сабийчикле тонну тешиб
Жалан кёлек ойнайдыла.

Агъач эм жерда барысы,
Къолан кюйюзню кийдиле.
Терекле да арну чагъыб,
Чапыракъчыкъла ийдиле.

Қырдыкда дорбункъулланы,
Ёнлери къобузгъа ушайт.
Тар къолдан акъгъан суучукъ да.
Таза кюмюшча жылтырайт.

Жазны жылы тылпыуундан
Къар эриб кетгент тюзледен.
Къурч ёгюзле да сабаннга
Чыгъадыла МТС-леден.

1956.

КЮЗ АРТЫНДА

Мутхуз туман кюн кюз артында
Кюнню узуну кирши этет.
Сууукъ, огъурсуз жел да терезе
Къангасын къабыргъагъа туйет.

Колхозчула тирликни битеу
Жыйыб къышха хазыр тюбейле,
Къарылгъашчыкъла юяларын
Къойуб кюн чыкъгъаннга тебрейле.

Булутла жыйылалла таулагъа
Кетюрюб тенгизледен жауун.
Хар колхозчу къышха тюбейди,
Мирзеуден толтуруб кенг дууун.

Жауунлу кюз арты келгенди,
Жерден жашил кюйюз кетгенди.
Кюн бузулуб жауунчукъ жауат,
Желчик да тохтамай жыр жырлайт.

Жазгъы жашил кийимин тешди,
Жерни юсю битеу саргъалыб.
Къырауда кюмюшча жылтырайт
Кюн къакъгъанлай чыммакъ
агъарыб.

Сюрюучюле да тау жайлыкъдан
Къышлыкъгъа сюрелле малланы.
Колхозчула къышха къадалыб
Хазырлайла мал орунланы.

Тереклени чапыракъларын
Кюз саргъалтыб жерге агъызат.
Кюз арты жел кече узуну
Тохтаусуз аямай сызгъырат.

Къарт гелла сыгын отха кёмюб,
Биширет кюлде картохланы.
Отчагъагъа тегерегине,
Жыйгъант жашындан туугъанланы.

Тауда кюз-артында эртденден
Ингирге дери жауун жауат.
Хасан жамычысын да тешиб,
Комсомол къошда ийнек сауат.

Гитче сабийчикле орамдан
Жылы юйлеге жыйылдыла,
Таш-кёпюрге да жууунургъа
Чабханлай барыуну кьойдула.

Челеклени да алыб суугъа
Келин да эслеб-эслеб атлайт,
Кюз-арты жауун да тохтаусуз,
Тюбсюз челекча агъат-агъат.

1956.

КЪЫШ

Огъурсуз, хурметсиз къыш келди
Буз кишеннге салды сууланы.
Акъ къалпакълагъа кийиндирди,
Ол къырпакъ этиб агъачланы.

Къыш келиб, сууукъ боран урад
Терезе кёзлени суратлайт.
Жаз башына деричи жер да
Тынч терен къар тюбюнде
жукълайт.

Сабийчикле да чанала бла
Бийик тѣбеледен учалла
Тюз мияла кибик бузлада
Бир къаууму хайнох буралла.

Жаз келир, суула да эрирле,
Буз кишенлерин да ташларла.
Къууанч шуулдаб, эм шорхалаб,
Жазгъа хош келдиге чабарла.

Агъач да акъ къалпагъын тешер,
Ол кийимин алышындырыр,
Жазны келген къууанч тойунда
Бптеу чыпчыкъларын жырлатыр.

Битеу жерни юсю къалмай
Қъыш кишенден эркин болурла.
Жаз саугъагъа келтирген жашыл
Кёлекни кийиб олтурурла.

1956.

Сюй мени ариу тилими,
Сюй сен мени сёзлерими.
Мени сүймеклик жырымы,
Жанымдан сүйген элими.

Сюй мени, мен сүйгенча сени,
Битеу таза жүрегимден,
Бир минутха мен кетермем,
Сен да кетерме эсингден.

1956.

Жаз башыны жылыуундан
Жерде кырдыкга жан кирет,
Суучукъ да къууаныб шорхалай,
Таудан кесин тюзге элтет.

Ырхыла къолдан гюрюлдеб,
Ташланы тебере агъалла.
Чатда-сыртда дорбункъулла
Жарыкъ жырчыкъла жырлайла.

Таудан суу бойнуна эниб,
Кийик улакъла ойнайла,
Кюн чыкыгъандан къарылгъачла
Биягъы бизге къайыталла.

1956.

ЖАИ ТАУ ЭЛДЕ

Къалай ашхыды жай элде,
Чууакъ кечеде тауушсуз
Хапар айтхан суу бойнунда,
Чырпы чрыт да шууулдаусуз.

Жашил кырдык агъачда жукълайт,
Жукъусурайт сары будай.
Отоу мюйюшюнден келинча
Булут тюрюнден къарайт ай.

Мииги-тау да анга жете,
Кёкде жулдузчукъ жылтырайт.
Кём-кём терен кёлге кёмден ай
Кюзгюге къарагъанча къарайт.

Кёлде акъ баппушла жюзгенча,
Кёмде акъ булутла жюзелле.
Элде солугъан ай кюнлерим
Сагъатча кёрюнмей ётелле.

Ай да бир-кириб, бир чыгъыб,
Акъ булут бла букъкъуш ойнайт.
Колхоз тойда студент жаш да
Абызехге къызны сайлайт.

1956.

ИНГИРЛИКДЕ.

Гокга хансчыкъла ышаралла
Жаб-жашил кырдыкны ичинде,
Гитче жашчыкъ бешикде жукълайт,
Анасына ышара тюшюнде.

Кюн да сырт артына ташаят
Узакъ сыртны башын саргъалтыб,
Хар терек чапыракъгъа битеу,
Чыкъчыкъ тюшеди жылтыратыб.

Кёк да къарангы бола башлайт,
Уллу кёл да тауушсуз жукълайт.
Бийик кёкден дуньягъа къараб,
Ашхам жулдузчукъ жылтырайт.

Ай чыгъат чачыб булутланы,
Сабыр сууда ауанасын кёре.
Къарангы кечени жарытат,
Жарыгъын дуньягъа себе.

1956.

Сени сары алтын, кюн жаннганча,
Керти ариулугъунг алай жанат,
Кюн жерни жылытханча, сени да
Сюймеклигинг жүрегими жылытат.

Алтын кюнню жылы хауасындан
Битеу жерни юсю тюрленет:
Сени манга жангыз ышаргъанынг
Мени жүрегиме къууанч себет.

Кюнню жылыулугъу жер юсюн
Саулайын ырысхыдан талтурад,
Сен манга мудахыракъ къарасанг
Жүрегим туман кюнча, мудах

болат.

1956.

ЭКИ ПАРТИЗАННГА

*Сарбашланы Магометге.
Батырбийланы Омирға.*

Емюрлюк жыр, назму этилсин,
Ол желча учсун эм жырлансын.
Эсибизден ёмюрге кетмей,
Эки жигит партизан турсун.

Бийик таудан акъгъан сууну
Ташлагъа ургъан тауушу
Зынгырдатат къулакъланы,
Ачыуланыб Бахсан сууу.

Кавказ таула ачыуланыб
Къум боран этиб къарларын
Жаз тауукъла жырлайдыла
Бюгюн бек мудах жырларын.

Тюз къаб-къара жамычыча,
Къара туман киргент элге.
Эмина киргенча киргент
Фашист бизни сыйлы жерге.

Таулу халкъны жигитлери
Жыйылыб оноу этелле,
Жерибизде душман кьоймабыз
Деб партизаннга кетелле.

Жаралы болуб командир
Омар келиб тура эди,
Ол кьарындашы Магомедге.
Ал кьолунга сауут, — деди.

Ала партизаннга тебреб,
Кьолгъа сауут алгъанлай,
Элге душман тасхачыла
Келдиле ач ит келгенлей.

Омарлары эследиле
Фашистлени командирлери,
Чардакъдап атыб жыкьдыла,
Эки душман офицерин.

Ол сагъатдан фашистле,
Артха айланыб кьачдыла,
Таулу партизан отундан
Кёбюсю кьабыр табдыла.

Омар жыйыны айталла;
«Автоматха юйренгенбиз,
Гитлерчи махтанчакъланы
Былай кьачыб кёб кёргенбиз».

Деб душман тасхачыладан
Бошаб агъачха кетдиле,
Жерибизге от бла келген
Отдан ёллюкдю дедиле.

Ала экиси да душманнга
Кёб заран бере эдиле,
Агъачдан кече элге эниб
Телефон жибни кеседиле.

Кече сайын душманла
Офицерлеринден бошай,
Фашистле уа тегерекге
Чаба, ёлтюргенни табмай.

Инчге белли, кенг жауурунлу
Омардаед къара къашла,
Эки кенделенчи жигит,
Экиси да жангыз жашла.

Магомед жарыкъ жаш эди,
Тойдан, ойундан тоймагъан.
Туугъан болмазет Омардан
Ариу атда ойнагъан.

Къалын туманнга базыныб
Тилчилери алларында,
Фашист кирди кийикчиге,
Сауут кёб къолларында.

Агъач, ташда Кенделенде
Бююн мудах кёрюнелле,
Фашистле къолларын байлаб
Эгечлени таугъа сюрелле.

Эки жашны юйлеринде
Фашист къалауур суюлед,
Офицер къарт Асиятха
«Таб партизан жашынгы дейд».

Омарны юйюн сакълайла
Тёрт мюйюшден пулемет салыб,
Мыллыкга басынган къушлача
Фашистле тегерекден алыб.

Жигит жашла тургъан дорбун
Тегерекден къуршаланды,
Эгечлеге ит офицер
Былай кычырыб башлады:

«Эй, сиз ит, кирли къахмеле,
Бусагъат дорбунга ёрлегиз,
Къарындашларыгъызны сиз
Терк бери алыб энигиз».

Радимхан бла Пазийге,
Офицер кычыра эди,
Алыб энмесегиз битеу
Элге от салырма деди.

Жашланы эгечлерине
Кенделен таба кёргюзтдю,
Офицерни урушханын
Омарны къулагъы эштди.

Эки жигит да терк туруб,
Къолгъа автоматла алдыла,
Ала дорбун кыйырына
Келиб энишге къарадыла.

Юйренген къолда автомат
Фашистлеге терк бурулса,
Эгечлери мугурайыб,
Дорбун тюбуне къараса.

«Сауутларыгъызны кьойуб,
Къайгъысыз бери чыгъыгъыз
Сауут кьоймай кьолугъуз да
Барын да бери атыгъыз.

Деген душман чанчхы сёзле
Жаш жүрекдени жандырды,
Кёб уруш этиб жашланы
Окълары тауусулуб къалды.

Фашист итле терк басыныб
Къолларын артха байлайла,
Жарлы эгечле къарындашлагъа
Чачларын жырта сарцайла.

Къурманлыкъ малла сюргенчи,
Фашистле сюрюб келдиле.
Эллеринде да тохтатмай
Нальчикге алыб кетдиле.

Элни къарты анда-мында
Шургу-кенгеш эте элле,
Ичибизде тилчи барды,
Къурутургъа керекди дейле.

Кенделенде, ариу элде,
Ожакъладан тютюн чыгъад.
Жашланы тутуб келдиле
Деб саулай эл къаугъадад.

Ала Омар бла Магомет элле,
Къоллары байланыб келгенле,
Битеу халкъ насыбы ючюн
Жан берирге тебретенле,

Таулу халкъны кѣб жигити,
Къырал ючюннге жан бердиле.
Олег Кашевоѳ эм Зояча,
Эки жигит таулу ёлдюле.

Ёлмегенсиз сиз жигитле,
Сизлайла ёмюрге ёлмейле,
Халкъла ючюн жан бергенле
Халкъ эсинден кетмейдиле.

Угъай, бушуу бизни жунчутмаз,
Жилямукъ керексизге чыкъмаз,
Сизни ёлтюрген душман бизден
Жаны саулайын къутулмаз.

Багъалы къарындаш къабырда
Сизге большевик ант этебиз,
Сюйген къралыбыз ючюннге сиз
Бергенча биз жан берирбиз!

1944.

ТУУГЪАН ЭЛИМЕ

Зурнукла къайыталла кетген жерлерине,
Ашыгъыб учалла туугъан юйлерине,
Кертиди «тойгъан жерден, туугъан жер»
ашхыд,
Къайда айланган да къайтат туугъан жерине.

Мен да быйыл урушдан бошаб аскерден
Туугъан жериме, ёсген элиме келеме,
О! мени жерим эм ариу туугъан элим,
Жанымдан эсе да мен сени суйеме.

Сабий жылларым ётген элим Кёндеден,
Сенсе атамы — атасыны юясы.
Ёсген, туугъан жерин суйе билмегенни
Грошха тиймез жашауда аны пайдасы.

Къаяладан бюркюб чыкыгъан сууларынг,
Жухдан-жухха секириб ётген бууларынг,
Кийиклеринг зауукъланган къауданынг,
Ариулугъу кёзле къаматхан тауларынг.

Жюз жыллыкъ къартча, Жамбаш тебе ёхтемди,
Бойнуна да башлыкъча туман чулгъаныб,
Элим жаз башында тереклеринг чагъады
Ариу кюйюзча жашил-къолан агъарыб.

Жылкыларынг жылкыыладан сайланган,
Бай колхозунг кюнден-кюннге ёсюб баргъан
Элим, сенсе жигит жашланы ёстюрген.
Къыралыма керекли кюнде полк берген.

Элим, сени мен унутмам ёмюрюмде,
Жаб-жашил тауларынгы унутмам,
Угъай, алгъа суюгенимден айырылырма
Сендена мен ёмюрюмде айырылмам.

Мени этим ачымагъанча кёрюнет
Таб мурса кюйдюрсе да этими элимде,
Къайда айлансам, къайда турсам да мени,
Сен тураса, элим, тыймагъанлай эсимде.

Анда кёзюм дунья жарыгъын кёргент
Тилим анда, бек алгъа «амма» дегенди,
Атам ата-журту ючюн жан аймай
Граждан урушха къатышыб келгенди.

I

Келеме мен къарт таулагъа салам бере
Тюбеген ташынга дери унна эте,
Аягъым атлаб жеталмагъан жеринге,
Алгъа мени муратым ашыгъыб жете.

Шахарда юч къатлы юйге ушайдыла
Ма, жеркли къолда, юч къатлы дорбунларынг,
Ол дорбулада къошчула зауукъ эте
Киршида къагъа, жау чайкъай малчыларынг.

Къарт атамы кёб кёргенме жаз башында,
Биринчи къатысына ийнек жыйгъанын,
Экинчи къатысында бузоучукъланы,
Ючюнчю къатысында къошун тутханын.

Элде бек тамата къартхача жетгенлей,
Мен чегет шауданга хош келдиге бардым,
Хар къайдан келген да анга барыучуд,
Мен да къабланыб ичиб тансыгъымы алдым.

О! атамда суйюучю Гирхожан шаудан,
Ненча жашынгы урушха ашыргъанса?
Аланы урушланы бошаб келгинчи,
Къарт аталарыча сакълаб тургъанса.

Кёб къызыу кюнледе эсиме тюшсент
Айтыучуем тенглериме хапарынгы,
Сен ауругъанлагъа дарман болгъанынгы,
Жети къаты жерни жарыб чыкыгъанынгы.

Хаймаша жайлыгъында колхоз малынгы
Кёбден санаб санларын киши айталмаз,
Инал—сыртында ёсген атларыңгы
Чаришледе бир ат да чабыб жеталмаз.

Къой сюрюулени къатларын да олтуруб,
Къойчула да сыбызгы согъа жырлайла,
Тобукыгъа жете жайлыгъынгы кырдыгы,
Ашдан тойуб малла да сейир ойнайла.

Бурун атлы жүрюялмагъан Тызылгъа
Жолла ишлениб машинала баралла,
Кийикле чыгыб жатыучу ыранлада
Энди алтын эм таш—кёмюр чыгъалла.

Кенделен! мени кёб махталгъан элимди,
Районум ёхтем тауну аты аталгъан
Республикам кёб махтаулу иши ючюн
Партиядан сыйлы саугъа орден алгъан.

Хаймаша завод да бек жарыкъ жаналла
Сюйген атабыз Ленини чыракълары,
Кырдыгы жемча татыгъан жайлыкълары
Чархла кибик уллу завод бишлакълары.

Биченчиле жыйын башчы ызындап
Тизилиб чалгъыланы бирча булгъайла,
Жамбашда Комсомол фермада бузоучукъла
Сютдеп тойуб улакъчыкълача ойнайла.

Аскерге бек сайланыб алынадыла,
Сени къушча учхан акъ туякъ атларынг,
Граждан урушда душманнга окъ болгъан,
Апаларындан жигит туугъан жашларынг.

Ала насып ючюннге кюрешгендиле
Къошулуб уллу Ленини аскерине,
Ленинчи партиябыз бизни жетдиргенди,
Ма быллай насыблы жашауну жерине.

Жашай эдик жашауубузгъа къууана,
Къайда зар да бизни жашаугъа сукъланъ,
Ушатхан эдик шахаргъа элибизни,
Бир душманнга бермебиз деб жерибизни.

Къыркъ биринчи къара жылда июнь айда,
Таулагъа да мудах чулгъаныб туман,
Мамыр къууанчлы бизни Совет къыралгъа
Уруш ачханет къандан тоймагъан душман.

Уллу орус къарындашыбыз бла бирге,
Битеу барыбыз сауут алгъанек къолгъа,
Тынчлыкъны бузуучулану ууатхынчы
Къайытмабыз деб ант этиб чыкъгъанек

жолгъа

Ата журтубуздан душманны кѳурута,
Жан аямагъанлай уруш отха киреем,
Жауунча жаугъан окъла тюбюнде алгъа
Мен жюрегимде, элим, сени элтесем.

Уруш сабыр болуб жукъласам тюшюмде
Кѳрючюем элим сени мен тансыкълаб,
Душманны хорлаб урушдан кѳайытырларың,
Анача жашларыңгы тураса сакълаб.

II

Урушха бара анамы айтхан сѳзю!
«Жаныңдан туугъан жеринги сѳй» дегени,
Эсимден кетмейди атамы тилеги,
«Ѳлсенг жигитча Ѳл» деб письмо ийгени.

Анам сенден ичген сют бла этеме ант,
Мен туугъан журтум бла этеме ант,
Кѳоркѳакъ болуб атам сени мен юялтмам,
Атакагъа чабханда арт тизгинде кѳалмам.

Ашагъан туз гыржыным бла этеме ант,
Ичген таза сууум бла этеме ант.
Мен кѳанлы душманнга тасхабызны бермем,
Душманладан кѳаныбызны алгъынчы Ѳлмем.

Башыбызда сѳйлы кѳк бла этеме ант,
Кечени жарытхан ай бла этеме ант,
Кѳкден жаугъан кѳардан жюрек таза болур
Мытыр кѳоркѳакъ деген менден узакъ турур.

Жашау сѳймеклигим бла этеме ант,
Мен атамы кѳабыры бла этеме ант,
Партиям кѳргюзтген тюз жолдан бурулмам,
Мени жаным саулай душманнга бой салмам.

Мен Кавказ тауларым бла этеме ант,
Жанымдан суйген элим бла этеме ант,
Жаш жанымы душманнга учуз бермем.
Къыралымы бир къыралгъа да тенг этмем.

Ата—журтубуз—къыралыбыз ючюн биз
Жан аямай, тау къушлача ураек душманны,
Биз бараяк алгъа фашизманы ууата,
Жокъ эте дунья тынчлыгъын бузгъанны.

Жарыкъ жашау берген партиям ючюннге
Уруш эм согъуш ёртенлеге кирликме,
Ёлюм манга жетсе, элим, къаным бла
Сени атынгы жерге жаза ёллюкме.

Туугъан элим, къан жаугъан къызыу урушдан,
Мен тохтамай санга салам жазуучуем
Сабийликде, табшинде агъач кертмеле
Жыйуучуму мен тюшюмде кёрючюем.

Берлинде ит фашистлени ууатыб бошаб,
Суйген къыралыма, элиме тебретим
Уруш кёб къыралланны кёргюзтдю манга,
Алай къыралымдан сыйлы жер кёрмедим.

Поезд акъырын келгенча кёрюнет,
Мен бек ашыгъаем элими кёрюрге
Урушла ёлген жашларынгы барындан,
Келечиме элиме салам берирге.

Элим, сени кёб жашларынг къайтмазла,
Ёлгендиле уруш ёртенледе ала.
Битеу адам улуна насыб ючюннге,
Жанларын бергендиле, жашлайын ала.

Алыкъя кёб аналагъа жашларындан
Жигит ёлген хапарлары келир
Баласын къайтмазын билген ананы
Жюреги жаз башы жабалакъяча эрир.

Элияча жетсе, къуугъун урушладан,
Анала, эгечле таралыб жиярла,
Алай ийнанмазла къара къагъытха,
Ёлгюнчю жашларын къайытыр деб сакъларла.

Багъалы анала жиягъанны къойуб,
Урушдан дунья тынчлыгъын сакълайыкъ
Энтда от салыргъа кюрешген итлеге
Ол муратны унутугъуз деб айтайыкъ.

Ма энди тобла тауушу тохтагъанда
Мамыр жылы желчик урады бетиме.
Кёкрек толу солуйма ёз хауамдан
Къууаныб къарайма мен Совет жериме.

Угъай, анала, жашлагъа жиямагъыз,
Ала жанларын учуз бермегендиле,
Къыралыбызны душманларын ууата
Аны ючюн жан аямай ёлгендиле.

Ма, кёремисиз, бизни мамыр жашауда
Къыралыбызны къалай ёсюб баргъанын,
Бизни Партия Ленинчи жолда элте.
Коммунизмге жете-жете баргъанын.

Ёс! жашна-жашна сен, мени Совет жерим,
Жаз башында кюнча жашнайт туугъан элим,
Къыралымы, жерими ёсгенин кёрсем,
Тюз таулагъа тенг—болады жюрегим.

Келеме мен къарт таулагъа салам бере
Тюбеген ташынга дери уппа эте,
Айагъым атлаб жеталмагъан жеринге
Алгъа мени муратым ашыгъыб жете.

1945.

СОВЕТ СОЮЗНУ ЖИГИТИ
БАЙСОЛТАНОВ АЛИМНИ
ЖЫРЫ

Сабийлигингден сен, бийиклени
Сюйюб, ёсгененг таулада.
Сен кыралынгы кышу болгъаненг,
Уча эдинг булутлада.

Сен ёлюрме—деб кьоркъа билмеген
Бир батыр лётчик болгъаненг,
Кыралыбызгъа душманны иймей,
Къурч къала кибик тургъаненг.

Кыралыбызгъа къанлы фашистле
Уруш ачдыла, чабдыла.
Сени отунгдан кюйюб, аланы
Кёбюсю кёкден акъдыла.

Совет лётчикле, тау кышла кибик,
Кёк бийигинде учханда,
Фашист лётчикле къача эдиле,
Сен ызларындан болгъанда.

Ара шахарыбыз Москваны,
Кеси юйюнгча, сакъладынг,
Аны ючюн уруш этген заманда
Сен ёлюрме деб кьоркъмадынг.

Уучу ёлтюрген бёрюленича,
Сен жойган жау 'лётчиклени
Санаучу эдинг, кыуш кыарганыча,
Кыууучуенг фашистлени.

Сени жигитлигинг, батырлыгынг
Битеу кыралга айтылганд,
Балтый тенгизи сени жутса да,
Атынг халкынг была кыалганд.

Ата журт урушда фашистледен
Отуз самолет агыздынг.
Жигит ёлседа, жигитлик жашайд—
Сен халкыны эсинде кыалдынг.

Кыралыбызны душмандан сакълай,
Бергенсе, батыр, жанынгы,
Жырларыбызда жашарса бизни,
Унутмабыз биз атынгы.

Ёсюб келген жаш тёлю—барыбыз
Биз сенден юлгю алыбыз,
Кыралыбызга тийген душманны,
Сен уруучуча, урурбуз.

Сени ёлтюрген фашист итледен
Сени кыанынгы алганбыз,
Тау этегинде, тууган элинге
Санга сыйлы сын салганбыз.

Кыралыбызны жауладан сакълай,
Бергенсе батыр жанынгы.
Жырларыбызда жашарса бизни,
Унутмабыз биз атынгы!

1954.

ПАРТИЯНЫ ЖАШЫНА

Партиябызны барды суйген жашы,
Ол Къызыл жұлдузну тубюнде туугъанд,
Къыралны хар ишинде алда барад,
Анга Ленинчи комсомол аталгъанд.

Ол, партияны жауларын ууата,
Болушханд тайдыргъа аланы жолдан.
Граждан урушда ишлери ючюн
Сыйлы саугъала алгъанды къыралдан.

Комсомол билетини юсюнде да
Къызыл байракъ Ордени жылтырагъанд,
Махтаулу ишлеринде юлгю болуб,
Партияны берген ишин толтургъанд.

Уллу ишлени махтау жылларында
Къыралны ёсдюрюде алгъа баргъанд,
Узакъ Востокну кенг агъачларында
Кеси атлы ариу сахарны салгъанд.

Махтаулу Ленинчи байрагъында да
Эки сыйлы Ордени жылтырагъан,
Ата журт урушу башланнганында
Жаш къолуна сауутну таукел алгъан.

Фронтлада жан аямай урушхан,
Заводда, колхозда ахшы ишлеген,
Эрлиги жаш тѣлюге юлгю болгъан,
Ата журтун хар сагъатда кючлеген.

Жаш комсомолчу Александр Матросов,
Кѣкюрегин душман дзотуна салгъан,
Жаш кѣкюрегин душман окъ тешсе да,
Аскерине алгъа барыргъа жол ачхан.

Махтаулу Москвачы орус къыз Зоя
Фашистлени складларын жандыргъан,
Душманны зорлугъуна боюн салмай,
Эр солдат постунда тургъанча, тургъан.

«Жаш гвардия» — Краснодончула,
Олег Кошевой, аны жолдашлары —
Ала комсомолну батыр жашлары,
Дуньягъа айтылгъан батырлыкълары.

Ата журт урушда жигитлиги ючюм
Ючюнчю сыйлы Ордени да алгъан,
Жаш тѣлюню Ленин кѣргюзтген жолда
Алгъа, коммунизмге, алыб баргъан.

Кюрешде Ленини ордени бизни
Жигитликге эм эрликге чакъырад,
Партияны сыйлы ишин толтурууда
Ол бизге тюз жолну кѣргюзтюб турад.

1954.

ФРУНЗЕ ШАХАРГЪА

Он сегиз жыллыгъымда мен бек алгъа
Фрунзе шахары, сени кѳргенме,
О, Къыргъызстанны ара шахары,
Сени туугъан элимича суйгенме.

Суйгенме сени тюз орамларынгы,
Булутлагъа тирелген тауларынгы,
Къонакгъа шуйохларын жарыкъ алгъан,
Къыргъызстан, сени мамыр халкъынгы.

Суйеме кюнден-кюннге ѳсюб баргъан
Жангы ишленген бийик юйлеринги,
ТAUDAN акгъан кирсиз тау сууларынгы,
Жай булутсуз чууакъ ингирлеринги.

Мен суйгенме орамларынгда субай
Акъ тереклеринги, эмен паркынгы,
Сени мамыр кечелерингде, жарыкъ
Жулдузлача, хауа чыракъларынгы.

Сен жашса, жазбашы кюн жашнагъанча,
Естен, чакгъан эм къууанчыкъдан толгъан,
Заводла, фабрикле, школларынг,
Атынга столица деб аталгъан.

Халкыны жигитлерини сын ташлары
Ариу кенг площадларында турган,
Кыргызстан, сени батыр жашларынг
Ата журт урушда батыр аталган.

Сюйген шахарым Тянь-Шань этегинде,
Мамыр кыуанчылыгы кюз кечеледе,
Керти журегимден сюйгенме сени,
Унутмам, айлансам да не жерледе.

1955.

СЕН АРИУГЪА

Сен, кырдыкда ёсген гокга хансчыкъча,
Бир башхача ариуса кългъанладан.
Кёб ариуланы кёргенме, мен алай
Ариуса сен ариуланы барындан.

Къара чачларынг табанынга жете,
Кёзлеринг — сютге дугъумну атханлай,
Узун кирпичле кёзлеринги жаба,
Жарыкъларын жашладан жашыргъанлай.

Сенден ариу болмаз жерни юсюнде,
Ариулугъунг ай жарыкыгъа эрише,
Сюймеклик къабханынга тюшгенме мен,
Къыйналмам, андан чыгъаргъа кюреше.

Терк-терк кёралмасам, санга тансыкъдан
Мени жүрегим къызыу отда кюйед.
Башым къой десе да, унамай жүрек,
Ол сени кесинден эсе да суйед.

Ариулугъунг ушайды толгъан айгъа,
Инчге белинги алтын бел бау къуршайд.
Тенглеринги ичинде ариулугъунг
Ариу садда роза битгеннге ушайд.

Сюймекликни отунда жанама мен
Къургъакъ мюшгериле отда кюйгенча.
Сен ариуну мен чексиз бек суйгенме
Тахир ариу Зухураны суйгенча.

Бир ариугъа да алышмаз эдим мен
Сени аягъынг къойуб кетген ызны.
Мен кюндюз азама, санга термиле,
Тюшюмде кереме сен ариу кызыны.

Бир къарасанга сен мени кезюме,
Нечик бек ушайса сен толгъан айгъа!
Бармаз жеримде да барыучума мен,
Тебсей билмесем да, сен баргъан тойгъа.

Жарыкъ тойда сен тебсерге деб чыкъсанг,
Ариу бойнунг мынчакъларынгдан жанад.
Сени керген жашлагъа къалмайд
тынчлыкъ,

Ол кече жукъламай танглары атад.

Сени къашларынг толмагъан айлача.
Жашланы сагъышлы этген сёзлеринг.
Бизни элни чыракъсыз жарыталла
Элия жашнагъанча кёзлеринг.

Тойда сен, башха жашлагъа къарамай,
Кирпиклеринги бир кётюрчю манга.
Жашла бары сыйлы салам ийелле,
Сенича ариуну табхан анагъа.

Сюймеклик аурууундан ауруйма мен,
Сенсе дейле ауруууму дарманы.
Ёмюрю къууанчда, насыбда ётер
Сени кибик ариу кызыны алгъанны.

Ариуум, сакълайма жауабны сенден,
Къалай болурла сакъланган сѣзлеринг?
Манга тынчлыкъны берлик тѳююлюле
Сени ол мен бек сѳююучю кѣзлеринг.

Сен ышарсанг, ѳлгенлени къабырдан
Къобарыса деб келеди кѣлюме.
Жанынгы бер десенг да, аямай,
Ариуум, жанымы санга берирме!

Кюнде эсиме ненча ткше эсенг,
Анча назму тизгин жазылса эди,
Ийнан манга сѳюймекликни юсюнден
Андан уллу китаб жазылмаз эди.

1955.

ХАЗЫР БОЛ!

Пионер! Хазыр бол жигитликге—
Тенгизде жюзюб, учаргъа кёкге,
Сёзюнгю атыучу болма желге.

Хазыр бол! Хар заманда хазыр бол!

Кюреш билимни теренин алгъа,
Таматалагъа намыслы болгъа,
Китабланы аямай окъургъа,
Билимли болгъа, акъыл алыргъа —

Хазыр бол! Хар заманда хазыр бол!

Окъуусуз кыйынынг хайыр бермез,
Билимсиз сени жолунг кенгермез,
Кёзюнг да кёрлюк затларын кёрмез.

Хазыр бол! Хар заманда хазыр бол!

Ал тизгинде барырча болургъа
Коммунизм кюнлерине — алгъа
Юйрет кесинги хазырланыргъа,

Хазыр бол! Хар заманда хазыр бол!

Дайым хазыр болгъун болушургъа
Чолакъгъа, ёксюзге эм сокъургъа,

Тюзлюк ючюн къаяча туругъа —
Хазыр бол! Хар заманда хазыр бол!
Жауну, шуйохдан айыра билге,
Шуйохла ючюн жанынгы берге,
Къыралынг ючюн отха кирирге —
Хазыр бол! Хар заманда хазыр бол!

1955.

ТЕНГИМИ ЖАШЧЫГЪЫНА

Къызыу салам, менден санга
Бюгюн төрт жылынг толгъаннга,
Ёсюб келген санчыкъларынг,
Ушагъанына атанга

Мен алгъыш этеме санга,
Тайчыкъча чөрчек болгъаннга,
Ол сени ёстюргенлеге —
Атанга бла ананга.

Салам жилауукъ жашчыкъгъа,
Шулпуча жиламукъчугъунга,
Гитчелигингде болмаса
Бир жилау келмесич санга!

Атангы тенгинден салам
Бек таза жүрекчигинге,
Ол тазалыкъ сенден кетмей
Турсун битеу ёмюрюнге!

Сюйеме сени, атанг кибик,
Халжъынга жараулу болсанг,
Къыралынгы алай сүйюб,
Къорууларгъа хазырлансанг!

1955.

**СЕНИ КЪОБУЗУНГ КЪУУАНЧ
БЕРЕДИ**

Казиев Билялгъа.

Къобузунгу тауушунда халкъынга
Жаз суула шууулдауу эштиледи,
Хар заманда да сен кирген юйлеге
Сени бла бирге къууанч киреди.

Санга жюз жыллыкъ къартла, жаш кюплери
Къайытыб келген кибик, тынгылайла,
Къобузунг жашланы, къушча, учурад,
Аланы санлары ариу ойнайла...

Жюрегисе тойланы, оюнланы,
Жарыкълыкъдан айырылмай, келесе,
Жыр эжиусюзча, той къобузсуз болмайд,
Сен бизге къууанч, жарыкълыкъ бересе.

1956.

СЮЙМЕКЛИКГЕ

Сюймеклик, санга кѣб назму жазылгъанд,
Мен да жазычуларынгдан болайым.
Дуньяда сени юсюнгден жазылгъан
Китабха мен да бир тизгин кѣошайым.

Сюймекликсиз жашау кѣууанчлы туююлд,
Сюйгенин тамбай — рахатлыкѣ табылмаз.
Табханча кѣрюнсе да — ѣтюрюкдю,
Сюйгенинги табмай—жукѣунг тынч болмаз.

Сюймеклик эм назму эгечледиле,
Аланы бир-бирден киши айырмаз.
Суусабынги сууукѣ суу кѣандырса да,
Жюрек сюймекликден ѣмюрде кѣанмаз.

Сюймеклик ушайды ахшы назмугѣа,
Жазбашы кюннге ушайды сюймеклик.
Сюймеклик жангыз кѣайынчыкѣча кѣалыр,
Аны ѣкюлю болмаса кишилик.

1956.

АЛГЪЫШ АЯКЪ

Келигиз жашла тойда, кьууанчда
Боза аякьны кьолгъа алайыкъ,
Бозагъа усталаны биз сыйлай,
Аланы саулукъларына тартайыкъ.

Кимни саулугъуна ичейик жашла,
Бу экинчи гоппанны толтуруб?
Тиширыула бизни бла олтуруб
Биз ичейик, эски адетни кьоюб.

Къарт аналагъа эм жаш кьызлагъа,
Алагъа намыс эте барайыкъ.
Ишде да бизден артха къалмайла
Столда да энди бирча болайыкъ.

Мен бу аякьны кьолума алыб,
Жулдузлагъа эм айгъа къарайма,
Сиз, Совет тишириуула, жигитле,
Сизни саулугъугъузгъа тартама.

Аналарындан жигит туугъанланы
Биз саулукъларына тартайыкъ.
Бек ариу кьызчыкъла, кегюрчюнчюкчеча,
Сиз суйгенледен биз да болайыкъ.

Ма саулукъларына мен тартама
Уруш отдан ётген жигитлени,
Тартама жанларын кыызгъанмайын
Халкъ насыбы ючюн бергенлени.

Къууанчдан-къууанчлы болад жашауубуз,
Жаз—башы дуньяча жашнайт
кыралыбыз.

Аны ючюн ёлгенлени унутмай
Аланы ёмюрге эсде тутарбыз.

Мен ичеме энди жерни юсюн
Уруш ёртенле алмасын деб.
Халкъ тынчлыгъын бузуучу душманладан
Дуньяда жангъызы къалмасын деб.

Мен ичеме дунья тынчлыгъы ючюн
Битеу халкълагъа къарындашлыкъгъа!
Жер битеу адамлагъа да жетерикди
Кёк тар болмагъанча жулдузлагъа.

Къысхасын айтханда мен ичеме,
Халкъла арасында мамырлыкъ ючюн,
Бу боза гоппанны кётюреме, адамла
Сизни барыгъызгъа насыблыкъ ючюн!

1956.

ЧАЛГЪЫЧЫЛА

Эртденлик къарангысында,
Танг аз жарый башлагъанлай
Чалгъычыла турадыла
Жыйын башчы кычыргъанлай.

Хайт-хуйт этиб чалгъычыла,
Биченликге жетедиле.
Тизилиб чалгъыларына,
Шуу-шуу дей къалакъ этедиле.

Жыйын кюн орта азыкъда
Тарх-турх этиб чалгъы тишейт,
Хоншу комсомол жыйында
Бизни жыйыннга эришет.

Эй! жашларым, хайдачыгъыз,
Хоншула озуб кетелле,
Биз чалгъы тишегинчи ала
Битеу сыртны гебен этелле.

1956.

ЭРИНЧЕКНИ ДАРМАНЫ

Сен бригадир мени кыйнама,
Эртделикде келиб мени юятма.
Мен татлы жукъудан тойгъунчу
Манга ишге бар деб да айтма.

Жукъу дегенинг татлы затды,
Алан, аны кыалай билмейсе?
Кесинг да жукълаб тынчайсанг'а
Сен солургъа кыалай суймейсе?

Кыысма сен мени ишге бар деб,
Колхозда ишчиле кѣбдюле,
Ала эринчек туйюлдюле,
Ала мени ючюн ишлерле.

Бираз юй салкында жатайым,
Сабанны менсиз да сюрюрле,
Менде да барды кыызла, жашла,
Окъуудан тыйсам ала ишлерле.

Ишлегенлени бек суйеме,
Кыалай ишлей болурла кызыуда,
Сен чырмама мени, бригадир,
Ала ючюн жатайым салкында.

Кесим'а жатаргъа суюеме,
Мен бир да тохтаусуз жукълайма,
Кюз кёб будай алгъан кёрсем
Аууз сууларым желе къарайма.

Къыш келир, аш керек болур деб,
Сагъыш да этмейди бу жукълайды,
Ашха жетгенде уа жигитди,
Ол иште барын да хорлайды.

Эрикгенден юйюнден чыгъыб,
Конторлары таба баргъанды,
Туура эди къабыргъа газет
Къараб сейирсиниб къалгъанды.

Кюзгюгеча къарагъан кёреем,
Анга ол газетни чыгъаргъан,
Кеси окъуна болур дейме
Ол суратда сыртындан жатхан.

Газетни битеу окъуй элле
Элде уллу-гитче да жыйылыб,
Сурат бу мытыргъа ушайды,
Тюбюне мытыр деб жазылыб.

Ол кюнден башлаб сабийледе
Атыңа уа мытыр аталды,
Ол жатса, турса, ишлесе да
Газет кёзюнден кетмей къалды.

Ол газетни окъугъанлы
Кёб жукълаучусун да къойгъанды
Бу газетде дарманын табыб,
Колхоз иште алчы болгъанды.

1956.

ОКЪУРГЪА ШАХАРДА

Агъач чемоданчыкъны алыб,
Аны да иибашына салыб,
Шахаргъа тебреди Азрет,
Тенглерин бла саламлашыб.

Азрет элинде жетинчи
Классны ахны бошагъанды,
Агроном болуб шахардан
Элге кыайытыргъа антханды.

Кызыл ууурт алаша жапчыкъ
Окьугъанды элден чыкъмайын,
Биринчи келди ол, кинода
Болмаса шахар кёрмейин.

Тегерегине терк-терк къарай,
Ажашыб кетерме дегенча,
Аузун ачыб къарайды шахаргъа,
Бюгюн кёзю жарыкъ кёргенча.

Азрет тауда юйренмегенд
Бийик юйлени кёрюрге,
Анга эшиклерин кенг ачыб,
Шахар чыкъгъанды хош келдиге.

Анасындан къаты къучакълаб,
Атасындан бек эрхелетиб,
Шахар элли жашланы суйюб
Окъутад терен билим бериб.

Азрет келди бийик юйге,
Башында да кызыл байрагъы,
Техникумед ол юйню аты,
Анда аны кѣб шуйохлары.

Азретге окъуучу тенгле
Мишги таудан хапар соралла,
Ол Эльбрусдан келгенине
Кесни да альпинист суналла.

Азрет черкес, орус тенглеге
Таулу колхоздан хапар айтад,
Жарыкъ Совет окъуу юйде ол
Къууанчлы жаш билим алад.

Техникумда окъуйдула
Аллай колхозчу кызла, жашла
Бурун'а ата, аналары
Окъуусуз къарангы къалгъанла.

Кѣб кыралда жокъ аллай эркинлик
Хар ким къайда суйсе окъургъа,
Жарлы ишчи эллини жашы,
Окъуу алыб билимли болургъа.

Бизни суйген къралыбызда уа,
Къаллай усталыкъ суйсенг да ал;
Тюнене къойчу болгъан эсенг,
Бюгюн окъу да инженер бол!

1956.

Сабыр кълкый, ариу, гитчечик,
Узун кирпикчиклерин жабады.
Табхан анасыны аууазы
Ол суйген жашчыгъын
кълкытады.

1956.

ИСМАЙЛ БЛА БОЙНАКЪ

(Пионерни хапары.)

Окъуучула окъуу жылны бошаб,
Тюнене арт экзамен бергенбиз,
Жай бизни чакъырад, келигиз деб,
Ким лагерге, ким ишге тебрегенбиз.

Жай кюнледе, Бахсан сууу шулдайт,
Кесин суу жагъада ташлагъа урад.
Бир-бир жеринде сюзюлюб да барад,
Чексиз ачыуланган кюню да болад.

Жай пионерни чакъырад—ким къайры,
Барыб ишлерге—солургъа суйсе да;
Мен пионерме, хар заманда къойчу
Атама болушама солууумда.

Жайлыкъгъа атамы къойчу къошуна
Барыб къойла, къозучукъла кютеме,
Мени атам битеу республикагъа
Белгили къойчуд, мен аны билеме.

Атамы ёшюнюнде алтын майдал
Отдан ариу жылтырайды, жанады,
Алтын жулдуз майдалны жюрютгеннге,
Жюрегим мени чексиз сукъланады.

Удлу болсам мен да алырма деб
Акыйым жүрегими терк жабсарад,
Атам ыт да быйыл да выставкагъа
Кёкюегинде майдал жылтырай барат.

II

Къошха барам а азикле ашай,
Къыб-къызыл гокга хансла отча жашнай,
Сыртымда алмала бла улакъ гыбыт,
Китабларымыда мен юйде къоймай.

«Жашым! Исмаил сау келгин» деб атам,
Къошдак кюле мени алыма чыкъды;
Бойнакъда мени унутмай тансыкълаб,
Ийнакълаб ол бутларыма чулгъанды.

Атам сопад манга: быйыл школну
Сен быягъы иги бошагъанмыса?
Жигит, сен быягъы болушургъамы,
Окъууунгу бошаб манга, келгенсе?

Атам, ден суйеме малчы болургъа,
Школну бошаб шахаргъа барыб
окургъа,
Мен илимими мал ёстюрюуге бериб
Сенина алтын майдал алыргъа.

Атам манга: ашхы, окъу, жашым сен,
Таулула суйген иш къолгъа алгъанса
Ашхы окъусанг, сен кёб билим алсанг
Мал усталыкыгъа ачхыч табарса,

Сен малны юсюнден окъурукъ эсен!
Малны халине шагъырей бола тур.
Сени къой сюрочючюкге салайы.
Ашхы кют, семирд, тегерекге эс бур.

Санга болушургъа уа мен берликме
Сени эртдеги шуйохунг бойнакны;
Ол сюрюу кыйырындан бирда кетмез
Жаны саулай бөрюге тюякъ бермез.

Бойнакъ кыйырда бек ашхы кралаурд
Тишлери жютют, бек эштет кзулагы,
Ол аман кюн келтирир кек бөрүге,
Бойнакъ сакълагъан сюрюуге чибханшы.

Мен бек ыразыма дедим атама,
Бойнакъ бла мен кёб кюнде къой
кртгенбиз,

Кесим'а сюрюуге терк-терк къарайма,
Эчкиле—къойла бары къалай семиз.

Ерге тауда жайлыкълагъа къарасанг,
Кырдыкны сылай жайгы желчик чабад
Сол жаныбыз кюн батханнга къарасам'а,
Хоншу колхозда ёсюб жашнай барад.

Бек бай колхозду бизни колхозудуз,
Ненча минг къой, ненча—минг эчкиле!
Сабан сурген жерибиз да бек кёбю
Къышлыкны кырдыклары бийикдиле.

III

Бюгюн Бойнакъ бла мени артыкъда
Ишибиз эки, юч кере да кёбдю.
Узун мюйюз, уллу сакъал къарт текс
Хили эте жааныбыздан этгенди.

Не сюрюуню алыб терсине элтед
Не кеси айырылыб бир-жары кетед:
Сакъалы уа ассыры бек узундан
Таб суйелиб турса да жерге жетед.

Турмайды хайырсыз теке хилисиз
Таб этмей эсе да уллу хата.
Бойнакъ! буйрукъ береме, мен командир
Деб, жетиб текени ызына къайтар.

Бойнакъ жетди, алай теке, махтанчакъ,
Юялмай бойнакъгъа бой: къалай салсын,
Сюрюу аллында жюрюген текеди
Тамата, сора баш ийиб къалай къалсын.

Теке кёкюрегин Бойнакъгъа буруб
Турат, деб къоркъмай эсенг бир тий
манга,
Сермеширге мюйюзлерин бурады,
Кет, Бойнакъ, мен хата этерме санга.

Бойнакъ къоркъакъладан туююл,
батырды,
Сермеб текени сакъалындан алад.
Бизни махтанчакъ, ёхтем къарт теке уа
Ыспассыз Бойнакъны аллында къайтад.

Алай бир-бирде тау къочхар къочхаргъа,
Жерни чача сермеширге баралла,
Мен алагъа бек къоркъуб къараучума
Дей, бу сагъат мангылайларын жаралла.

Бойнакъ жет да туююшгенлени айыр!
Деб мен анга буйругъуму береме,
Жетиб Бойнакъ къочхарланы айырса,
Мен сюрюуюмде, тынчыккыны кёреме

Жини ичинде, ажашыб гитчешик,
Къашхачыкъ, къозучукъ сюрюуден
къалса,
Бойнакъ излеб аны табхылчы тынчаймаз,
Тийгена чырт да этмез жаны чыкъса.

Чабыб манга жетер ары чакъыра,
Кел деб жамчы этегимден тартыр.
Не этеди бу деб, ызындан барсам
Жипиде уа къозучукъ жатыб турур.

IV

Мени Бойнагъым бир къулакъсыз
жашайт,
Къулагъы керексиз юзюлмегенди.
Бёрюлеге бойнакъ сол къулагъына
Сермешнуде алай учуз бермегенди.

Бойнагъым къулакъсыз жюрюйдю харин,
Былтыр бир кюн къалып туман басханед,
Туман къалындап акъ мамукъгъа ушаш,
Ол кюн сюрюуге бёрю жыйып чапханед.

Атам атха миниб туманда келсе,
Кече ауанача кёрюнед манга,
Аллай бир къалын туман эди ол кюн,
Кёрюнмезча кёзю-кёзге ургъанга.

Аллай кюн сюрюу къыйырында, теппим,
Бек сакъ бола тургъун жукъламазгъа,
Къойларынгы бёрюлеге къырдырыб,
Теппе ичинде бетинг къызармазгъа.

Ма аллай бир кюн ачы таууш чыккды,
Бу нет деб төгерегиме кьарасам.
Бойнагъым'а бёрюле бла кюреше
Аны тауушу таба чабыб барсам.

Мен жетиб бёрюлени көргенимлей.
О! ха-хай! этдим, аямай кычырдым,
Бёрю адам аууазындан бек кьоркьат
Дечюлерин мен эсиме тюшюрдюм.

Бойнакь айыуча битеу кючюн салыб,
Бёрюню сермеб тюз сыртындан алды.
Экинчи бёрю уа харип Бойнакьны
Сол кьулагъындан кьабыб, юзюб атды.

Бек кьоркьуу баред ол кюн Бойнагъыма,
Алай'а атам чабыб окьча жетди,
Бир бёрю кьачаргъа мыллыгын атды,
Бирини атамы перданы жыккды.

Кундушланы ичинде мен барама,
Кюн бек кызыудан терлеб бетим да,
Сырымда улакь гыбыт кьой айран,
Хуржунумда Кязимни китабы да.

Кёлде жюзген бабпушланы тауушум
Элгендире пионер жыр-жырлай барама,
Сюйсем окьургъа, суйсем'а солургъа
Эркинлик берген кьор болайым
кьыралыма.

Мен суйе эдим битеу дуньядан,
Фашист урлугъу кьалмай кьурусала,
Битеу урунган халкьны сабийлери,
Бизни кьралдача насыблы болсала.

Энди бизде кьол кьыбды бла кьой
кьыркьмай,
Электричество бла кьыркьадыла,
Колхозларыбыз, бизни эллерибиз,
Кёб жангы техникадан толгъандыла.

Бек суйеме электричество бла
Кёб кьойланы кьыркькъанлагъа
кьараргъа,
Кесим алыкъа гитчеме, кьыркьмайма,
Келиучюме атама болушургъа.

Кьойланы сейир терк кьыркьыучудула
Бизни колхозну комсомол кьызлары,
Школданда келиучюлле болушургъа
Школну пионер — комсомоллары.

Мен быягъы атама болушама,
Кьойну кьуууб жетиб бутундан тутама,
Сентябрде кьойчу кьошда семириб,
Мен школубузгъа окьургъа барама.

Жамычымы жерге атыб хыжым бла
сермеб,
Кьойну тутуб кьой кьыркькъаннга
береме.
Мал ёстюрюрге бизни таулуладан
Уста бир миллет да табылмаз дейме.

Бир-эки деб кьуууб кьойну жетсем
Бутундан сермесем ол кьой меники
Тенгим, чыбыкьлыгъында бюгюлюрге
!Ойренсенг, бек ашхы жашау сеники.

Бир-бирде уа юркек ирик мени да
Сюйрегенлей къачад ызындан тартыб,
Мен'а къойну мюйюзюнден алама,
Битеу къарыу болгъанчыгъымы салыб.

Ол къойну тёрт аягъыда байланыб,
Къой къыркъгъан машина тубюнде
жатады,
Бир-эки минутадан ариу къыркъылыб,
Ол миронос секириб туруб къачады.

Къойларыбызны жюню акъ, къар кибик,
Жюн ариу, мамукъ кибик жумушакъды,
Мен билеме шахарда къумач сокъгъан,
Къыз андан кишмир — бастон
согъарыкъды.

Ол къумачладан кийимге устала
Ала бизге ариу кийим тигерле,
Мени кютген къойларымы жюнюнден,
Жашла, къызла костюмла кийерле.

Бу къойланы жюнлеринден этилген
Кишмирден бла бастон кийимлени,
Кийгенле унутмагъыз, биз тилейбиз,
Ол къойланы кютген Бойнакъ бла мени.

1956.

СЮЙГЕНИМЕ

(Жыр)

Сен тургъан шахаргъа бери келиб,
Сен ариучукъну къайдан таныдым?
Ариуса сен кёгюрчюнчюк кибик,
Мен кёргенимлей суйюб къалдым.

Суйеме деб айталмай кетгенме,
Энди назмугъа жазыб ийеним.
Сенича ариу эсирик болад
Болса да мен тилеб кёрейим.

Мен къалай тёзалайым да сора
Сенича ариучукъну суймей,
Суймекликни ариу кийимчигин
Къолума алыб юсюме киймей.

Кюндюз кёзюмде, кече тюшюмде
Бир таймай турады сыпатынг,
Уллу Лермонтовну «Демонунда»
Ариу Тамарады сени атынг.

Тамара, сени къараб кёргенли,
Къарылгъашчыгъым, сени суйгенли
Жюрек тынчлыкъ жокъду маинга
Ариу халларынгы билгенли.

Къуру сыпатынг туйюлдю ариу,
Бар халында ариуду сени.
Къызгъанма сен кесинги манга
Насыблы этериксе сен мени.

Къыйналсанг да жауаб къайтар
манга,
Ма ол болсун къыйынлыкъ
кёрюрюнг,
Кесими къойуб санга тилейме,
Сени кёб болсун жашар ёмюрюнг.

Мен аз жазсам да сен кёб ангыла,
Бизге неках къагъыгъ жазылсын.
Сени манга ёстюрген ананы
Жашар ёмюрю кёб болсун.

1956.

АМАН КЪАТЫН

Аман къатын, тили да жерге жете,
Юйден юйге кире, элде айланыр.
Эри ишден келсе, ушхууур болмай,
Ахтыныб, ушхууурсуз жатыб къалыр.

Ахшы тенгим, къатынынг аман болса,
Сакъалынг чыкыгынчы башынг агъарыр,
Къатынынга ачыудан жүрегинг'а
Жашлайын окъуна ауруулу болур.

Иш къыйынынгы башынга жаратмай,
Жүрюте билмей, зырафына чачар,
Анга: «Ахшыладан юлгю ал» — десенг,
Жагъыны тутуб, ата юйюне къачар.

Башхала колхозлада ишлей туруб,
Ол эл тюбюнден юйюнге жыйылмаз.
«Юйюме, колхозума хайырым жокъ,
Былай жашау айыбды» — деб юялмаз.

Башха къатынлача, жыйрыгъын жуууб,
Юсюне да адамыча таб киймез,
Сабийлеге, кирсиз кийим кийдириб,
Къарынларын тойдуруб, школгъа иймез.

Эртденликде эри ишге кетгенлей,
Орамгъа чыгъыб, чёплеу чёплей турур.
Ол кюн аны этген иши ол болур —
Хуржунун тилчи хапардан толтурур.

Халына тёзалмайын ачуулансанг,
Хыны этсенг, жүрегине терк ётер.
Жухун кёпдюрюр да, ата юйюне,
Ёмюрде да къайытмазлыкъча, кетер.

Бу назмуда айтылынган къатынла
Жашауда ахшыладан юлгю алсынла,
Эл тюрбюнде айланганларын кьоюб,
Юйюрге, ишге кёллерин бурсунла!

1955.

АХМАТ БЛА ЗУХУРА

З у х у р а:

Эй халкъ, къарагъыз мынга,
Колхозчуд муну аты,
Жюзден сора иш кюню жокъ,
Тебсейди хаман къаты.*

А х м а т:

Кюнлерим азд — деб къоялмам
Санларымы ойнатмай,
Бу жолну бир къойсанг'а, къыз,
Халкъ аллында юялтмай.

З у х у р а:

Сен колхозда алчыса — деб,
Халкъны къалай алдайым?
Колхозда алчы боллукъ эсенг,
Юялтмайын къояйым.

А х м а т:

Сен ариуланы бирисе,
Алчыланы бирисе!
Кёб ишлеб, кёб иш кюн атыб;
Сюдюрмесем кёрюрсе!

З у х у р а:

Мен аллай жашха барлыкъма
Ишде алгъа баргъаннга,
Хар бир ишде алчы болуб,
Кёб махтаула алгъаннга.

А х м а т:

Кече жатмай, кюн олтурмай,
Къойларыма багъарма,
Къойларымдан кёб тёлю алыб
Мен махтаулу болурма.

• З у х у р а:

Сен ишлеген халынг была,
Колхозда алчы болмазса,
Колхозда алчы жашлача,
Сен махтаула алмазса.

А х м а т:

Къойларымы семиртирме,
Аладан кёб жюн аллыкъма
Тракторчу жашла бла
Мен выставкагъа барлыкъма.

З у х у р а:

Ары барыр ючюннге сен,
Колхозда алчы болуб,
Иш китабынгы ичи да
Кёб махтауладан толуб,
Аллай малчы болгъун сен,
Аллай къойчу болгъун сен.

А х м а т:

Эй, колхозчу жигитле!
Ахшы тенглерим мени,
Мен айыбсыз жүрюрме,
Ичинде жигитлени.

1955.

КЪЫЗНЫ ЖЫРЫ

Ариу инарла эте турайым,
Хар заманда да айтырча,
Мени суйгеним аллай бир жашды
Къалгъанла юлгю алырча.

Мени суйгеним жылкыла была
Сусамыр таугъа кетгенди,
— Жылкыларымы иги семиртиб
Алай келирме дегенди.

Суйгеним, тор атына да миниб,
Сусамырда жылкы кютед,
Аны акътуйякъ къашха ажири,
Чаришле де озуб кетед.

Мени суйгеним жылкы кютеди,
Жамчы этеклери жел эте.
Суйгениме инарла этеме,
Алчылыгына кёл эте.

Мен суйгенимден артха къалмазча,
Звеному алыб барама,
Къалгъан звеноланы ичинде
Мен да рекорд салама.

Комсомолчула иги ишлейбиз,
Башхалагъа юлгю алдырыб,
Сюйгеним да мен да Москвагъа
Барлыкъбыз, алчыла болуб.

Мени суйгеним узакъгъа кетгенд—
Сусамыр деген таулагъа.
Бюгюн газетде чыкъгъанд —
Орден алгъанды саугъагъа.

1955.

КОЛХОЗ ТОИДА

Биз кѣадалыб ишлейбиз,
Тюзлеге урлукъ салабыз,
Сюйген колхозубуздан
Иш хакъын кѣб алабыз.

Жашла келелле, сюрдюден,
Оюнладан тоймайла,
Колхозда эринчеклени
Ичлеринде кѣоймайла.

Колхозда жарыкъ жашайбыз,
Къыралыбызны кючлейбиз.
Колхозчула биригиб,
Эллени сахар этебиз.

Бизде кѣарыу бек кѣбдю,
Волганы Доннга кѣошханбыз,
Хайырсыз тургъан жерлерде
Жангы совхозла салгъанбыз.

Колхозда жарыкъ жашайбыз,
Биз байлыкъладан толабыз.
Партиябыз башчыбызды —
Коммунизмге барабыз.

Биз Москвагъа — Кремилъге
Колхозчу салам ийебиз.
Жашасын бизни Партия,
Жаныбыздан да суйебиз!

Жашасын деу кыралыбыз,
Совет халкыбыз жашасын!
Жарыкъ жашауну бергенди —
Деу Партиябыз жашасын!

1955.

ТЫНЧЛЫКЪГЪА

Озгъан урушну эски окопларын
Алыкъы топуракъ толтурмагъанд,
Жашлары урушда ёлген аналары
Кёзлеринден жияямукъ кьурумагъанд.

Озгъан урушда салынган жарала
Энтда да бары сау болмагъандыла,
Фашистледен кёрген азапларын да
Алыкъы халкъла унутмагъандыла.

Фашист бомбала кюл этген сахарла
Энтда ишлениб бошамагъандыла,
Урушда ёлгенлени аналары
Энтда жияягъанны кьоймагъандыла.

Биз къалай унуталайыкъ: фашистле
Сабийлени хурметсиз кьыргъанларын,
Сокъур къартланы танкалагъа тагъыб,
Ёлюклерин суйретиб баргъанларын.

Бар халкъланы душманлары—фашистле
Энтда «атом бомба» — деб кычыралла,
Къандан тоймагъан ит жүрек фашистле
Халкъ тынчлыгъын бузаргъа умутдалла.

Алай тынчлыкъны кѣбдю шуйохлары,
Дуньяда аланы сауут кѣоркѣутмаз!
Битеу халкѣла тынчлыкѣ ючюн
ишлейле,
Аланы дуньяда киши хорламаз!

Урунган халкѣланы кѣол кѣыйынарын,
Уруш отда кѣйеригин сѣймейбиз,
Биз жангы эллени эм шахарланы
Уруш ойсун, бузсун деб ишлемейбиз.

Бизни Совет халкѣбыз хар заманда
Тынчлыкѣ ючюн кѣрешде алгѣа барад,
Дуньяда тынчлыкѣ сѣйген халкѣла бла
Бирге ол тынчлыкѣны бек сакѣлаб
турад.

Тынчлыкѣда кѣч аямагѣанлай, ишлей,
Биз коммунизмге женгил жетербиз,
Биз сѣйген кѣыралыбызгѣа тийгенни
Энтда этиучѣбюзча жокѣ этербиз!

1955.

ИНГИРЛИК

Эшикни кенгиге ачыб, желе ачханча,
Чабыб юйге кирди студент, таулу жаш,
Къууана, анасына жаш туугъанча,
Исламей тебсейд, студент таулу жаш.

— Тенгибиз, айт да къууанчынгы,
Биз да къошулуб къууанайыкъ санга.
— Москвачы къыз бла шагърей болдум,
Терк кийинирге болушугъуз манга!

Бир сагъатны мындан алда, бир ариу
Москвачы къызчыкъны мен таныдым.
Эки къашы, къарылгъач къанатлача,
Бек ариуду, кѣргенлей суйюб къалдым.

Кино-театр Ала-тауну къатында,
Жашла, мен ол ариу къызны таныдым.
Къысхасы—аны бла сегиз сагъатда
Киногъа барыргъа мен билет алдым!

Жаш тенглери болушуб тебрелле,
Бир тенги кѣнчегине итиу салды,
Бир тенги чурукъланы сыйпай кетиб,
Чурукълагъа кюзгюча бет алдырды.

Тенглери аны кыыз бла тюбеуге
Къурайла, кызыны эрге къурагъанча,
Кеси да сакъалын ашыгъыб жюлюйд,
Кийеу нёгерлери сакълаб тургъанча.

Ашыгъа, тенглерин да ашыкъдыра,
Ол сакъалын жюлюб женгил бошады,
Костюмер, артистни кийиндиргенча.
Тенги аны кийиндириб башлады.

— Муну кий, аны кьой да, кий муну.—
деб,

Студент тенглери даулаша элле.
— Бу ариу жарашады, аны теш, — деб,
Хар бири ёз кёлегин бере элле.

Алма-Атада туугъан Къзазахлы жаш
Жангы галстугун тешиб береди,
Фрунзечи Къыргъызлы тенг жашы да
Жангы пинжагын кийдириб кёреди.

Ташкентчи Узбекли студент тенги.
«Мени тюбетейкамы кий»—деб, тилейд,
Орус тенги уа: «Андан эсе мени
Къалпагъымы кийсенг иги болур», дейд.

Оруслуну, Къзазахны, Къыргъызлыны,
Узбеклини, таулуну къардаш этген —
Бизни къууанчлы Совет жашаууубуз.
Жаша, бютюн жашна, Совет жашау, сен!
1955.

Мыйыкъ уруб, сакъал жюлюй

башласанг,

Къызла терк-терк кёрюнюрле тюшюнгде,
Къызла кёбдюле, алай барды бир къыз,
Андан ариу таблымаз жер юсюнде.

Ким билсин, кёб излерге тюшер санга,
Табаргъа уа керексе сен ол къызны.
Экигиз бирге насыблы боллукъсуз,
Сени насыбынг къолундады аны.

1955.

БИРИНЧИ НАЗМУМ

Эсимдед: гитчечигем ол заманда,
Гён чарыкъларымы киялмагъаным,
Атамы чычхансырт бийик атына
Жигитча секириб миналмагъаным.

Унутмам: чабыб юйюбюзге кириб,
Къолума къаламымы алгъанымы,
Назмуланы жаза, юйде чырмалыб,
Ол кюн дерслериме кеч болгъанымы.

Ол кюнню унуталмайма не эсе да,
Биринчи назму таулагъа этгенем,
Къууаныб: «Мен, эшда, жазыучу
боллукъ
Болурма, ой, аначыгъым!»—дегенем.

Ол кюн дерсге да иги кёл салмайын,
Жауабда тенгледен артха къалгъанем,
Билмей, окъуусуз назму жазылмазын,
Учительден осал белги алгъанем.

Сагъатла уа акъырын ёте элле,
Ёгюз арба тау жолда ёрлеб баргъанча,
Дерс бошалыб, окъуучула кетдиле,
Къонгуроу тауушну сакълаб тургъанча.

Адам кириб, жазганымы кёрмезча,
Класс эшигини кылычын салдым.
Бошалмагъан назмуму кьолгъа алыб,
Дагъыда мен онеки тизгин жаздым.

Мен дагъыда, жаза-буза, кюреше.
Биринчи назмуму айдан бошадым.
Районубузда «Минги-Тау» деген
Газетге мен назмуму алыб бардым.

Сен, мени биринчи, биринчи назмум,
Билмей тургъанлайын сен къайдан
келдинг?

Сен мени жаш жюрегиме саугъагъа
Уллу, жангы къууанчыккыны келтирдинг,

Жазбашы кюн дуньяны жылытыб,
Эртденликде школгъа келген эдим.
Май къууанчына чыгъарыкъ газетге
Мен биринчи назмуму берген эдим.

Биз, окъуучула, эртденликде школгъа
Майны къууанчлаугъа жыйылгъан эдик,
Исламейни аямайгъанлай тебсей,
Жарыкъ пионер жыр жырлай эдик.

Билмей тургъанлай, учителим келиб:
«Сюйюнчюлюкге бир тебсечи!»—деди,
Ол биринчи назмум чыкыгъан газетни
«Ма энди окъу!» — деб кьолума берди.

Ассыры къууангандан кёзлериме
Битеу кюнню жарыгъы жыйылгъанча
Кёрюннген эд. Тенгле ол кюн мени
Алгъышлагъан болур эдиле ненча!

1955.

АХШЫЛЫҚЪНЫ АМАН ТЕРК УНУТУР

Аманга ахшылыкъ этген,
итге чабыр этген кибикди.
(Нарт сёз).

Бир жол учула тауда бёрюню
Къууб ызындан болгъанда, бёрю
Аладан къачыб бугъар жер табмайд,
Жокъду аны элде кири жери.

Къачыб бара пакъырачы тубеди,
Бёрю анга бек жалыныб тиледи:
«Сен мени машоугунда букъдурсангед
Санга кёб ахшылыкъ этерем» деди.

Пакъырачы ийнанды сёзюне,
Ол бёрюню букъдурду учуладан,
Аркъасына кётюрюб ол бёрюню
Къутхаргъанед ызындан болгъанладан.

Уучула тюз кёзден ташайгъанлай
Пакъырачы машокну башын тешди,
Бёрю анга сау бол дер орунуна,
Ол ашайма сени дегенин эшди.

Пакъырачы уа тилейди бёрюден:
«Къой саулай этген ахшылыгъым ючюм,
Биз жолда бир тюз жанига тюбегинчи,
Къайсыбыз тюз-терсэсек да билгинчин».

Бёрю хо деб жолда бара тургъанлай,
Ала арыкъ, къарт итге тюбедиле.
Пакъырачы итге айтды хапарларын
Бёрюню жанын саулай къалдыргъанын.

Пакъырачы былай айтды итге;
«Бу бёрюню учуладан букъдурдум,
Алай этген ашхылыгъым ючюннге
Бёрюню мен къажаяу душманы болдум».

Ит да айтады анга «ёмюрюмде,
Тургъан ююме мен къалауур болдум,
Кёресиз, мен къарт къарыусуз болгъанда
Юйден керек туююлсе деб къысталдым».

Пакъырачы тилейди бёрюден:
«Сабыр бол биз бирлеге тюбегинчи
Биз экибиз аны бла келгешиб
Андан биз терсни-тюзню билгинчи».

Жолда бара бир къарт атха тюбелле.
«Сен айыр ишибизни» деб тилелле,
Къарт ат да ийесинден тарыгъады,
Андан да бир жукъ чыкъмазы туурады.

Къарт ат да айтады ол экисине:
Ёмюрюм ийеме ишлей кетгенди,
Мен къарт, къарыусуз болгъанымда уа
ол

Бар, къайда суйсенг да баш тут,
дегенди».

Биягъы пакъырачы тилейд «мычы,
Биз эм ахыр жол биреуге тюбейнк,
Болушубузну биз анга айттайыкъ
Болмай эсе ол айтханча этейик».

Жолда алларына тюлкю тюбеди,
«Жолугъуз болсун, не айланасыз» деди.
Пакъырачы битеу ишни айтханда
Тюлкючюг'а бир кесек сагъыш этди.

Тюлкючюк аятады пакъырачыгъа:
«Машогунга къалай букъдургъанынгы,
Бу бёрюню машокгъа салыб башын,
Кёргюзтцю манга къалай къысханынгы».

Ол бёрюню машогуна терк салды,
Тюлкю айтханча башын къаты къысды,
«Бир кёргюзтцю манга къалай
кётюргенинги,
Уучуладан къалай ётдюргенинги».

Деб тюлкючюк пакъырачыгъа айтад,
Пакъырачы машокну сыртына салад.
Жолда биягъы уучула тюбейле,
Биягъы бёрю да палахгъа къалад.

«Теш, машокну башын, жибер бёрюню».
Деб тюлкючюк анга буйрукъ береди,
Бёрю машокдан чыгъыб къачханлай
Итле бёрюню чач—тюк этиб кёреди.

Бардыла эки аякълы бёрюле,
Этген ахшылыкъынгы кёрмегенле,
Сен этген ахшылыкъланы унутуб
Башы къайытыб тийерин билмегенле.

1956.

АНАМА

Игиди ана кыйынын
Унутмай жүреке тутхан,
Ол бир ишинден кыуанмаз —
Табхан анасын унутхан.

Кече жукламай кыйналыб
Ана ёстюрөд баланы,
Биз барыбыз да борчлубуз
Кёлюн сакларга ананы.

Кючлюледен кючлю кимди?
Ана кючлюдо барындан,
Не кыарыулу да излейди
Долушлукъ табхан анадан.

Кыйналганда, ауруганда
Алга аны аты чыгад,
Кыйда болсам да анамы
Сыфаты кезюмде турад.

Ма сабий заманымдача
Эркетсенг хычыуун тийед,
Ышарсанг, кюн жангыз манга
Чыгыб тийгенча керюнет.

Эртде окъу уллу киши
Мен болгъанма, суйген анам,
Сена энтда къубултсанг
Дейсе мени гитче балам.

Анам, жылларынг озалла,
Бек къарт болгъанса энди сен,
Угъай, суймейме санга
Къартса, къарыусузса дерге
мен.

Болса да заманла бизге
Тынгыламай терк ётелле,
Башыбызда чач агъарыб
Бетге ызлыкъ тизелле.

Айт, анам, не буйругъунгу,
Да мен толтурургъа хазырма!
Сени ыразы этерме мен,
Айтханынги толтурурма.

Мен тынгылайма, айт анам,
Балангдан не сакълайса сен?
Аны бек суймеклигинден,
Бек суйюб ёстюренингден.

Эки башха сёзледиле,
Ата-журт эм табхан ана,
Алай билеме алада
Экисинде да бирд магъана.

Къайда айланыргъа, ишлерге
Тюше эсе да манга,
«Бизни жашыбыз дегенигиз»
Эшиледи къулагъыма.

Айдан ким жарыкъ кёрюнед?
Манга сен кёрюнесе анам,
Манга кьубултуб бюгюн да
Айтычуса — гитче балам.

1956.

АЛАЙ СЮЙЕМЕ СЕНИ

(Жыр).

Кёк тенгизни суу шакъым болса,
Кёкню булуту къагъытым болса
Ой, жүрегимде сүймеклик сёзюм
Сыйынмаз къагъыт жазылыб толса.

Алай сүйеме, ма алай сүйеме
Колхозчу къыз, сен къара-къашчыккыны,
Сен да алай сүй, ой мени ариуум,
Тауда кьой кютген таулу жашчыккыны.

Сүйгенден сени таза жүрегимден
Ма бу жырны мен санга этеме,
Сен, сүйгенчигим, элде ишлейсе
Мен'а жайлыкъда кьойла кютеме.

Тансыкъма сүйгеним, кёз жарыгъым,
Сен—танг жарыгъы къууанчлы кюнню
Ала кёзчюгюм, сүйгеним мени,
Мен жанымдан да сүйеме сени.

Терезегизни ой кенге ачыб,
Сен узун къара чачынгы тара,
Эртден сайын мен эсинге тюшсем
Тау жайлыкъгъа мени таба къара.

Сыбызгы согъа: сюрюу кыйырында
Тангым санга жыр эте атады,
Саным кыошда, жайлыкъда болса да
Кёсюм мукъуладисча элге тартады.

Жюрегим алай тартхандан санга,
Кёз кирпик кыакъмай кыарайма элге,
Айланч жолланы, кыыланч жолланы
Сен чыкыда келчи мен тургъан жерге.

Келсенг мында кёрюрсе ариуум,
Чыкыгъан жерлерин ма тау сууланы,
Ариу жайлыкъла да кёрюрсе сен
Семиргенлерин колхоз малланы.

Кел суйгенчигим бизни тауланы
Байлыкъларын — сыйларын да бир кёр,
Санга тансыкъ болуб термилген
Жюрекге келиб кыуанчылыкъ бер.

1956.

АЙШАТ БЛА ЖАМАЛ

Жаш—Эй, бизни колхозчу къыз Айшат,
Сен жарыкъса чолпан жулдуздан,
Эришиуледе рекорд салыб
Махтау аласа къыралыбыздан.

Къыз—Ой, сен бизни элли жаш Жамал,
Табсанга кесинге бир амал,
Керексиз айланнганны кьоюб
Кютсенг' а бизни фермада мал.

Жаш—Эх, ариу Айшат, айтчы манга
Кимд бу бузоуланы ёстюрген,
Колхоз ийнеклени семиртиб
Къыралыбызгъа кёб сют берген?

Къыз—Ой Жамал къалай эринмейсе,
Сен кюн сайын кьошха чыгъаргъа,
Ауанам кибик сен тохтамай
Тегерегиме айланыргъа.

Жаш—Мен эсиме саулай салгъанма,
Хар ишигизни да билгенме,
Алай бу ариу бузоуланы
Ким ёстюргенин мен билмейме.

Къыз—Ой Жамал, бузоу болмаз сени
Хар кюн сайын бери келтирген,
Айт, санга бузоу керекмиди,
Огъесе бузоула ёстюрген?

Жаш—Бузоу ючюн къарным ауруса
Кимге соруруму билирем,
Бузоуланы сора мен келсем,
Зав. фермагъа сора келирем.

Къыз—Нек хар къуру манга келесе
Бек алчы болгъанны сорургъа,
Алчыланы сора айланмагъанлай
Кюреш сен да алчы болургъа.

Жаш—Фермагъа не кёб жюрюсем да
Бир арымайды мени саным,
Битеу республикам билгенни
Нек жашыраса менден жаным?

Къыз—Ой! Жамал, бизде алчыланы
Битеу къырал да биледи,
Эришиулени алчыларын
Сокъур ёлмагъан кёреди.

Жаш—Эх! сенсе жаш жюрегим мени
Тынч тургъан жеримде къоймагъан,
Ариу Айшатчыкъны суйгенден,
Къараб сыфатындаи тоймагъан.

Кечгинлик бер манга Айшатчыкъ
Башынгы кёб аурутдум сени,
Мен сени бла мал ёстюрюрге
Къош негерге алсанг'а мени.

1956.

УЛУТХА АТЫ КЪУРУСУН

(Озгъан кюнледе болунган иш)

Жауунлу кече Мажирни тор аты
Кишен салыб кетгенлей тас болгъанед,
Балчыкъда ат ыз бла баргъанында
Кишенни Зулкъайлада табханед.

Кишенни алыб Мажир Зулкъайгъа дейд
Бу кишен сизни арбазда тешилгенд,
Ат отлай тургъан жеринде тас болгъанд
Ызы уа сизни юйге алыб келгенд.

Ол Зулкъайгъа ат къайдад деб сорад,
Зулкъай къоркъуб, жунчуб къайгъыгъа
къалад,
Зулкъай мен ат кёрмегенме дегенде
Аланы ишлери бек даулаш болад.

Ол экиси уруш туйюш болгъанда
Хоншулары ол къаугъагъа келедиле,
Урушханны, туйюшгенни къоюгъуз да
Сиз ишни сюдге беригиз дедиле.

Ол заманда тау элледә судия
Ким боллугъед эфенди тургъанлай,
Эфенди тамбла келигиз деди
Ол жашла ишлерин айтханлай.

Экиси да эртденликде келдиле
Эфендини сюд этиучю жерине,
Эфенди шинтигине олтургъанлай
Зулкъай терк-терк къарай аны кёзюне.

Жаш эфендини кёзю — башы бла
Кеси болгъан жерге эс бурдурду,
Къолтукъ тюбюн къолу бла кёргюзтюб,
Эфендини сагъышха къалдырды.

Эфенди былай сагъыш этед:
Бу къолтукъ бош кёргюзтмейд манга.
«Ахчам кёбдю ишни ахшы этсенг
Дейд, ахча берликме ултхагъа санга».

Анга ийнаныб мал кёз эфенди
Сюд Зулкъай ыразы болурча этди,
Ол урлагъанны да урламагъанд деб
Мажирни терс этиб сюд алай битди.

Сюд бошалгъанлай ала экиси да
Олтургъан жерлеринден турдула,
Бири къууана, бири уа мудах,
Кетерге деб эшикге ал бурдула.

Эфенди уа къолтугъун кёргюзтгеннге:
«Тохта, Зулкъай, санга сёзюм бард»
деди,
Мажирге «сен кюнюнгю бир да бош
кетермей
Бар да атынгы изле» деб жиберди.

Сора эфенди сорады Зулкъайгъа:
«Не эди деб ол кӛргюзтгенинг манга?
Сен кӛлтукъ тюбюнгю кӛргюзтгенингде
Сюдню этдим таб болурча иш санга».

Да Зулкъай да айтады эфендиге:
Кӛлтукъ тюбюмде баред бир уллу таш,
Сюд мени жаныма этмесе, эфенди,
Антымед таш бла жарыргъа баш».

Энтда барды бир къауум улутхачыла
Ишден ёз хуржунун алгъа кӛргенле,
Не аман иш этген къызгъанмай берсе
Тюзд деб аны чыгъарыб жибергенле.

Бизни ичибизде улутханы аты
Жокъ болсун, тамыры бла къурусун.
Бизни эркин Совет кыралыбызда,
Улутха, санга чырт да жер болмасын.

1956.

МУДАХ ЖАШ

(поэма).

Къызым, олтурчу къатыма,
Сен тынгыла хапарыма.
Мен айтаим аны санга,
Кёл салыб иги тынгыла.

Бурун тиширыугъа жашау
Болуучу эди бек аман.
Тенглик жашауну бергенди
Энди бизге Совет заман.

Кѣб заманны мындан алда,
Хайыр бермей, этген иши,
Жашай эди бек къыйналыб
Омар атлы бир къарт киши.

Сабийлери ёксюз къалыб,
Ёлгенет аны къатыны.
Жашауу къыйындан аны,
Къыйналад жаны, саны.

Мында айтылынган затла эски заманда болгъан ишни хапарыды.

Алгын кьартла бара элле
Меккагъа хажи кылыргъа.
Омаргъа уа кыйын эди,
Хажи кылыргъа барыргъа.

Болса да умутда эди
Барыб Мекканы кёрюрге,
Жашы — кызы ёсгенлейин,
Ол хажи болуб келирге.

Ол, жалчы да кьул да болуб,
Ишледи кёб кыйынлыкь кёрюб,
Жыйды жолуна ахчачыкь,
Кьарнындан, юсюнден бёлуб.

Жашы — кызы да ёсгенлей,
Жашын да алыб тебреди.
Омар эфендиге барыб,
Бизге бир кел деб тиледи.

Эфенди да ашхыды деб
Ол терк окъуна тебреди.
Сора аны биргесине
Омарны юйюне келди.

Эфендиге Омар айтды,
Санга этеме аманат
Кызым Зайнаф кеси кьалат,
Болмасын анга хыянат.

Санга этмейин кимге этейим
Кызым Зайнафны аманат?
Аллыбызда сен жюрюйсе,
Ышанат санга жамауат.

Эфенди айтат Омаргъа,
Тилегинг тынгылы болур.
Мени кѣзюм жете турса,
Къызынг хыянатсыз турур.

Ма эфенди алай айтыб
Омарны ышангылы этет.
Сора Омар жашын алыб
Саламлашыб, чыгъыб кетет.

II

Ала, кѣзлю, къара къашлы,
Ариу къызчыкъ эд, бек Зайнаф.
Инчге белли, субай санлы,
Сѣзю чыкъмай — эди зыраф.

Омар Меккагъа кетгенлей
Эфенди башлады жюрюб,
Сен манга аманатса деб,
Кюн сайын Зайнафха келиб.

Бир кюн Зайнафлагъа барыб,
Абидезге суу бер деди,
Зайнаф къумгъаннга суу къуйуб,
Эфендиге элтиб берди.

Къолундан къумгъанны алыб
Къарайт Зайнафны кѣзюне,
Тишсиз гуппур эфендини
Аман зат тюшюб эсине.

Сора айтат ол Зайнафха,
Олтур, дейт, мени къатыма.
Суйгенме сени жанымдан,
Аллыкъма сени къатыннга.

Мен тамбла неках этиб
Сени юйюме элтейим,
Сабий эсенг да суйгенме,
Сени алмай не этейим?

Эфендини сёзюн эштиб,
Зайнаф абызыраб къалад.
Жюреги кыйналгъандан
Кёз жилямукълары барад.

Эфенди сорат Зайнафха,
Нек тюрленгенди бетинг?
Мен кесим къарт болгъанлыкъгъа,
Жумушакъ тийер этим.

Зайнаф'а жауабха анга,
Айыб туйюлмюд дейт санга,
Юч жыйырма жылдаса сен,
Он алты толмагъанд манга.

Артыкълыкъ этген гюнахды
Деб сен жамауатха айтаса.
Кесинга аман ишни кыймай
Гюнахсызма деб тураса.

Къыз айтыб бошар-бошамаз.
Къарт эшикни къадауун салды.
Ол мыйыкъчыкъларын сылай.
Зайнафны къатына барды.

Уллу быдырлы эфенди,
Умут этеди къучакъларгъа,
Кёб къатынны алдагъанча,
Сабий Зайнафны алдаргъа.

Зайнафчыгъа отчагъадан
Къызгъан къысхачны сермеди,
Эфендини умутуна,
Зайнаф бир да бой бермеди.

Тюз къысхач тийгенлей жангы
Къатын аллыкъны башына,
Башындагъы кёрпе бёркю
Чартлаб тюшгенед аллына.

Экинчи кере ургъанлай
Къартны эси аууб къалды,
Къабан балчыкъгъа аугъанча,
Отчагъада кюлге ауду.

Зайнаф бек жуңчуб, къалтыраб,
Терезе ууатыб чыкъды.
Ёлтюрюб къойдум ушайд деб,
Ол къачыб халжарда букъду.

Эфенди, сора эс жыйыб,
Къобду ол кюлге боялыб.
Бу'а ишден туююлтда деб,
Керексизине къыйналыб.

Иги окъуна къойгъанды,
Налат къыз мени ёлтюрмей,
Мени жаным саулай къоймам,
Анга дертими жетдирмей.

Деб эфенди жюрюй эди
Къолларын салыб сыртына,
Къыздан кёб иги кёреем,
Эрсиз, халал тул къатына.

Ол сёзлени алай айта,
Къагъытны алды къолуна,
Санга дерт жетдирейим деб,
Тебреди сора жолуна.

Юйюне келиб олтуруб,
Къагъытны жазыб тебреди,
Болмагъан затланы жазыб
Омаргъа къагъыт жиберди.

Жазды эфенди Омаргъа:
Тыялмайма мен Зайнафны,
Ёстюргенда этмегеенг,
Сен аллай къахме саякъны.

Къызынг Зайнаф къахме болгъанд,
Эл кюлкюге, сёзге къалгъанд,
Ол жамауатны аллында
Бизни бетибизни жойгъанд.

Ариулукъ бла кюрешдим,
Тынгъыламады сёзюме,
Мен нек алгъан болур эдим
Ол аманатны кесиме.

Аллайынг ёлюб кетгенден,
Андан къууанч санга къайда,
Ол юйюнгде тургъанлайып
Хажиде болсанг да не файда.

Ол къагъытны Омар алды
Намазлыгъында тургъанлай,
Санлары къалтыраб къалды
Ол къагъытны окъугъанлай.

Къагъыт къолунда къалтырай,
Эки кёзюне къан чабды.
Бети чойунча къаралыб
Ол къагъытны жыртыб атды.

Атасыны халин кёрюб,
Жашы къоркъуб чабыб барды,
Зайнаф ёлюбмю къалды деб
Къоркъа, атасына сорду.

Айтат жашына жауабха,
Эгечинг саякъ болгъанды,
Ол жамауатны аллында,
Бек бетибизни жойгъанды.

Бар, жашым, сен менден алгъа,
Къурут къахмени юйюмден,
Сен аны кесиб келмесенг,
Мен юяллыкъма элимден.

Апы бойнун кесиб манга
Келтирмесенг сен къанындан,
Юялмай элиме къайытмам,
Кем этерме сени сандан.

Ол айыбны кетермесем,
Хажы къылгъаннга саналмам.
Мен аны жаны саулайын
Жамауатыма чыгъалмам.

Жашы атасына угъай,
Деб айталмай, жол кёл алды,
Ол къагъытха ол ийнанмай,
Жол узуну жиляй барды.

Ол юйлерине жетгенлей,
Бек мудах тюшдю жаш атдан,
Бети бек, терк-терк тюрлене,
Акь болуб бети кьагьыгдан.

Зайнаф'а аны кёргенлей,
Кьюуаныб чыкьды аллына.
Ол жашны мудах кёргенде,
Бек кьоркьгьанед атасына.

Ол сорду кьарындашына,
Кьыйдат атам, не болгьанды?
Ол сенден айырылыб,
Жангызлай кьайда кьалгьанды?

Кьарындашы айтат Зайнафха,
Эфендиден кьагьыт алдыкь,
Окьугьанда экибиз да,
Бек хыйсабсыз мудах болдукь.

Атам кьагьытха ийнаныб,
Сени ёлтюр деб ийгенди,
Малны кесгенлей сени кесиб,
Кьанындан келтир дегенди.

Тебречи эгечим жолгьа,
Атам айтханча эталмам,
Таб алай болгьан болса да,
Мең кёзюм кьыйыб кесалмам.

Кел, мен бир жары элтейим
Сени бир адам кёрмезча,
Сени саулай кьойгьанымы
Атам арталлыда билмезча.

Сора Зайнаф айтат жашха,
Неденсиз манга гурушха?
Сиз айтхан ишни угъай да,
Чыкъмагъанма тыш жумушха.

Бир киши да кѳрген болмаз
Мени бир намыссыз атлаб,
Юйюбюзден чыкъмагъанлай,
Мен тургъанма сизни сакълаб.

Мен сени мында кѳоярем,
Кеси кѳарыуумдан келсе.
Экибизни да ѳлтюрюр,
Ол ишни атабыз билсе.

Сен ѳлгенден эсе уа деб
Мен ѳргенде да жанайым,
Элт кѳайры элте эсенг да,
Сен элтген жерге барайым.

Чыгъады кѳыз алай айтыб,
Жиляй, тарала жолуна,
Кѳарындашы бек мудах болуб
Кѳызны алады ат бойнуна.

Эки ѳксюз жол узуну,
Жиляй бардыла таралыб.
Кѳрген артыкълыкъларындан
Жюреклери кѳаралыб.

Терк-герк тюшеед аланы
Эске жарлы аналары.
ѳксюз кѳалай ѳсгенлери,
Ач, жалангач болгъанлары.

Ала кечени узуну
Бир тохтамай бардыла,
Ат бек арыб тохтаганда
Тохтаб, атха аш салдыла.

Жаш айтады эгечинс,
Боллукъду деб келгенибиз.
Бу кюнню кѳргенден эсе,
Туумай къалгъаек экибиз.

Бир-бирден айырылмай,
Сау кюнню бирге турдула.
Ой, айырыла туруба,
Бек жияу, сыйыт болдула.

Сени жаууунг кѳргей эди
Аллай айырылгъанланы,
Бири-кетиб, бири-къайытыб
Айырылалмай аланы.

Артларына терк-терк къарай,
Термиле айырылдыла.
Къарындаш юйге, эгеч тюзге,
Жашау излей жол бурдула.

Жаш'а тохтай, арсар бола,
Къайытыб Зайнафха барайым.
Жангыз эгечсиз туралмам,
Ол болгъанлай, мен болайым.

Деб, кѳб кере сагъыш эте,
Салыб юйлерине келди.
Къартха не этейм? ансы деб,
Ол тутуб улакъны кесди.

Кесиб улакъны къанындан
Атасына алыб келди.
Бу Зайнафны къаныды деб,
Къанны атасына берди.

Жаш къызынг ёлдю дегенлей,
Жюреги бек къайгъы болду.
Быллай бир жүрек жарсыугъа,
Зайнаф манга неге тууду?

Андан эсе анагъыздан
Ит кючюк окъун туугъаед.
Быллай бир жарсыу болмайын,
Къызым туумай къалгъаед!

Ёлюгюн не этгенсе деб,
Омар жашына сорады?
Узун акъ сакъалын сылай,
Жерге олтуруб жилиды.

Жаш айтат: элден чыгъарыб,
Мен уллу къолгъа элтгенме,
Аны анда бойнун кесиб,
Уругъа атыб кетгенме.

Энди къуру юйге барабыз
Деб жашын алыб тебреди.
Халкъгъа къалай кёрюнеим
Дей бек мудах юйге келди.

Омарны келгенин эштиб,
Эфенди ары терк жетди.
Омар анга ыйнанырча,
Ётюрюк тилле кёб этди.

Кёб хапар ала айтдыла,
Зайнафха жарсыгъана жокъ,
Омар кызындан бошады,
Эфендиге не? къарны токъ.

III

Зайнаф эки жыйырма кюн
Жилйй -- тарала айланды.
Чыбчыкъ учса да элгене,
Ачдан—сууукъдан кыйналды.

Айлана келиб тюбюнден
Шаудан чыкыгъан терек табды.
Жаныуарладан къоркъуб,
Ол терекге миниб жатды.

Терекде кёб сагъыш эте,
Тангы жукъламайын атды.
Этген хатам мени болмай,
Ит эфенди мени къабды.

Ол, чачын эше тургъанлай,
Бир тюрлю тауушла чыкъды,
Жаныуарла сунуб къоркъуб,
Терек бутагъында букъду.

Ол кезиуде жигит Мухтар
Келгенед агъачха уугъа,
Аты кеси да бек арыб,
Тохтагъанед шаудан суугъа.

Мухтар суугъа къапланганлай,
Сууда бир аууана кёрдю,
Бу не сейир, аламанат деб,
Ол башын ёрге кётюрдю.

Къараса уа бир ариу кыыз
Жилэй, терекде олтуруб,
Мухтара кызыны кёргенлей,
Башлады хапарла соруб.

Эгечим, не айланаса,
Нек тураса бу жерде?
Сени ауанангы кёрдюм,
Мен суу иче туруб кёлде.

Эй! эгечим сен къркърмайын,
Тюшчю сен терекдеи бери.
Сен да адам, мен да адам,
Мен агъачда кърймам сени.

Бек ариуса, сурат кибик,
Кёргенлей суйдюм сени.
Мени биргеме кел бизге,
Сен болурса тенгим мени.

Не зат эт деб тилесенг да,
Сен айтханы мен этерме,
Жанымдан да сени суйюб,
Сени кёлюнге жетерме.

Сени кърйуб кеталмайма,
Тюшчю, чырмама жолумдан,
Мен элтирикме юйюме,
Суйгенме сени жанымдан.

Ол затны унамай эсенг,
Кел кърйынама жанымы:
Мени да эгечим болуб,
Болурса кызы анамы.

Ол сёзлени эштгенлей,
Зайнаф тюшеед терекден.
Тенглеримден ажашдым деб,
Къайыта келиб жиликден.

Зайнаф айтады Мухтаргъа;
Ышанама толу санга,
Туугъан эгечинг болайым,
Элт сен мени ананга.

Ох, алай'а болсун деб
Зайнафны алыб тебреди.
Зайнафха кёб ариу айта,
Юйлерине алыб келди.

Мухтар Зайнафны келтириб,
Ол айтды къайда табханын.
Юялса да букъдурмады
Кёргенлей суйюб къалгъанын.

Жашы келтирген Зайнафны,
Анасы кызыча кёрдю.
Анасыз ёсген Зайнафха
Анангча болурма деди.

Сора жашаб башладыла
Эгеч, къарындашча ала,
Аланы жашауларына,
Хар кёрген адам сукълана.

Экиси жашай эдиле
Бир-бирлерин бек суйгенлей.
Анасы келин бол деди,
Ол суйгенлерин билгенлей.

Келин этиб ол Зайнафны
Къууаныб алды жашына .
Юйлерииде тургъанында,
Бюсюреб этген ашына.

Бир бѣлек замандаи сора
Туугъанед жашчыкъ алагъа.
Ол бек иги кѣрюнненед,
Мухтарны табхан анагъа.

Жашчыкъны ке. 193 суйдюле,
Мухтарны ата-анасы.
Къалай суймесинле аны,
Ол жангыз жашны бласи.

Бир жол Зайнафны жүреги
Къыйналыб ол мудах болду.
Нек былай мудахса сен деб,
Мухтар къатынына сорду.

Бард атам эм къарындашым,
Ала тюшелле эсеме,
Хар эсеме тюшген сайын,
Жукъ да кѣрюнмейд кѣзюме.

Мен аланы кѣрмегенли
Кѣб кюнле, жылла оздула.
Мен алагъа термилгенден
Этим, саным да аздыла.

Мухтар айтат Зайнафха,
Суйе эсенг бар, ийеме,
Сен анда кѣб турмагъанлай,
Къайытырынгы тилейме.

Мухтар Зайнафны суйгенден
Сен мудах болма, бар деди.
Жек арча, элт юйюне деб,
Ол атасындан тиледи.

Зайнаф жашчыгъын да алыб
Узакъ жолгъа тебретиле,
Сау кюнню узуну келиб,
Солургъа ат жибердиле.

Алайда кюн кеч болгъанда
Суу бойнунда с этдиле.
Энди кюн кеч болгъанды деб,
Жатайыкъ былай дедиле.

Зайнаф жатхан эд жукъларгъа
Къаты къучакълаб жашчыгъын,
Жашчыгъы да жукълай эди,
Чырт кетюрмейин башчыгъын.

Ала жукълагъанлай къартны,
Тюшдю эсине аман иш.
Татлы жукълаб тургъанлай,
Зайнаф кѳргенед аман тюш.

Элгениб юннганында,
Бѳрю кѳзу марагъанча,
Къайын атасы суйрелиб,
Келеед жиян келгенча.

Зайнаф халын таб кѳрмейин,
Жашчыгъыны къатына турду,
Зайнафны урама деб къарт
Жашындан туугъанны урду.

Зайнафны кьойнунда жашы
Окъ тийгенлей ёлюб кьалды,
Зайнаф жилий-сыйыт эте,
Суу бойнунда асырады.

Не этерин билмегенлей,
Зайнаф кёб жерлеге барды.
Ата-юйюн, не эр юйюн
Излеб табмайын кьалды.

Къарны ач, юсю жалангач,
Зайнаф кёб кыйынлыкъ кёрдю.
Сора кьойла кюте тургъан
Бир сюрюучюге тубеди.

«Къонакъгъа азыкъ ашатыб,
Алай хапар сор дегенлей»,
Жаш терк окъуна аш берди,
Ач болгъанын билгенлей.

Азыкъ ашаб бошагъанлай,
Зайнаф сорады хапарла,
Не элденсе, не жерденсе,
Кимшид бу сен кютген малла?

Мен жалчыма Хасан деген,
Бир элде бай адамгъа.
Узакъдан келиб киргенме,
Мен анга беш жыллыкъ жалчыгъа.

Кёбдю Хасанны маллары,
Бир минг бла беш жюз малы.
Керекди жалчыгъа адам.
Жетишмейди жалчылары,

Сюрюучю сорат Зайнафха,
Не айланаса, жюрюйсе?
Айт, не къайгъынг барды сени
Бош айланган сен туйюлсе.

Зайнаф айтады анга,
Бир тилегим барды санга,
Кесинге эт мени эгеч,
Ауруд жан менлай жанига.

Анам бла этеме ант
Туугъан къарындаш болургъа,
Жаным ёлюб кетгинчиннге
Антымы бузмай турургъа.

Ол сагъатдан тюз алайда
Эгеч къарындаш болдула,
Энди къайры барайыкъ деб,
Сагъыш эте олтурдула.

Сагъыш эте Зайнаф сорад,
Бу жарлы сюрюучю жашха,
Сени кийимлеринг бармыд
Юсюндегинден башха.

Артыкъ кийиминг бар эсе,
Келтир аланы кийеим,
Сени бла жалчы болуб,
Байгъа мен къой кютейим.

Жаш Зайнафны сёзюн эштиб
Къошдан кийимле келтирди,
Къыз жаш кийимлени кийиб,
Хасанга жалчыгъа кирди.

Мурдар къайын атасы уа,
Юйюне къайытыб келгенлей:
Жашына айтды ётюрюк,
Къураб айта билгенлей.

Жашым, мени келинчигим,
Аллах ургъан зат кёрейем.
Ол къахме ючюннге деб мен,
Жолда кесим да ёлеем.

Арыб биз солуй тургъанлай,
Бир акъ—туйакъ атлы жетди.
Аны кёрюб мени къойуб.
Къатынынг аны бла кетди.

Эртде суйгени кёреем,
Сёлешгенлерине кёре.
Андан тебреген кёреем,
Жашха туберигин биле.

Белинде алтын къама
Бичагъы отча жана,
Сыфаты къараб тоймазча,
Къоркъмай къатына бармазча.

Ма аллай жигит жаш эди,
Керти да тизгинин жыйгъан,
Андан кимда къоркъур эди,
Къарамы къоркъутуб тургъан.

Мен акъылларын ангылаб,
Жибермезге къаты болдум.
Ол бичакъ бла сермегенде,
Къачыб кючден кутулдум.

Жашы ол хапарны эштиб,
Тор атына ийер салды.
Аны табмай мен къайытмам деб,
Ол таукел болуб атланды.

Мухтар да бек кёб айланды,
Бек кёблеге сорду, айтды.
Къатынын жашын табмайын,
Мудах юйюне къайытды.

Мухтар дагъыда тынчаймай
Жолгъа къарт атасын алды,
Айланыб излеб табмайын,
Къызын атасына барды.

Айтады Мухтар ма анга,
Къайын атасы Омаргъа.
Мен кийеуюнгме таны деб,
Сен суюе эсенг таныргъа.

Омар былай айтады,
Суй дей эсенг мен суйейим.
Мени кызым жокъду сора,
Къайдан боласа кийеуюм?

Мухтар да сорат Омаргъа,
Къалай жокъду кызынг сени?
Айтханыма айыб этме,
Кызынг Зайнаф юйдегимд мени.

Баред кызым Зайнаф харип,
Ол сабийлейин ёлгенди,
Эрге зат да баргъынчыннга,
Ол манга бушуу бергенди.

Мухтар айтады Омаргъа,
Аны тамамын билмейме.
Мен санга хапар айтайым,
Тынгыларынгы тилейме.

Уучулукъну мен бек суйюб
Барыучу эдим мен уугъа,
Бир кюн быягъы уугъа деб,
Тебреген эдим мен жолгъа.

Агъачда айлана келиб,
Шок атхан эдим буугъа.
Ол бууну да суйрегенлей,
Жетген эдим шаудан суугъа.

Суу ичерге къабланганлай,
Мен сууда ауана кёрдюм.
Бу не сейир, алапат деб,
Башымы ёрге кётюрдюм.

Сора башымы кётюрюб,
Терек бутакъгъа къарадым.
Зайнафны терекде кёрюб,
Мен бек сейирсиниб къалдым.

Не айланаса, жюрюйсе деб
Мен барын Зайнафха сордум.
Аны терекден тюшюрюб,
Мен хапар сора олтурдум.

Ол'а айтхан эди манга:
Жилик жыяргъа баргъанем.
Андан къайытыб келе туруб,
Былайда ажашыб къалгъанем.

Зайнаф хапарын айтханлай,
Юйюбюзге алыб бардым.
Халин, ишин бек жаратыб,
Кесиме къатынга алдым.

Олда айтхан эди манга
Барт деб атам, къарындашым,
Ала эсиме тюшселе,
Татымайт деб манга ашым.

Зайнаф айтхан эди манга
Сиз жашагъан элни атын.
Жангыз атам, къарындашым,
Деб: айтмайед болгъан затын.

Сизни кѳрге термилгенде,
Бар, кѳр деб аны жибердим,
Ол къайытыб келмегенде
Сизге аны сурай келдим.

Мухтар айтханны эштгенлей ,
Омар жашына буйрукъ берди.
Ол эфендини да алыб,
Барыбыз да излейик деди.

Быягъы эфендиге да,
Сенсиз жол болмаз дедиле,
Аны да биргелерине
Алыб жолгъа тебредиле.

Зайнаф жалчы жашла бла
Хар жумушну да эте эд.
Отун жарыб, сууда алыб,
Ол къойланы да кютеед.

Жашла ойнасала-кюлселе,
Зайнафха ачыу тийиучюед.
Башын ёрге кётюрмейин,
Бек мудахлай туруучюед.

Ойнагъан-кюлген тенгле,
Бармай эдиле къатына.
Чам ат атагъан эдиле,
«Мудах жаш» деб атына.

Тенгле аны суюе эдиле,
Бир да айыбын кёрмейин.
Жаш тенглери суна эдиле
Ол къыз болгъанын билмейин.

IV

Мухтар нёгерлери бла,
Эл — жер къоймай кёб айланыб,
Жетдиле байны кьошуна,
Ала бары да бек арыб.

Къойчу кьошну таматасы,
Кьошха жарыкъ кьонакъ этди.
Жырлайыкъ, хапар айтайыкъ,
Эрикмей турсунла деди.

Жырлай билген жырласын деб
Ол жашлагъа оноу этди.
Ким жырлаб, ким хапар айтыб
Кезиу Мудах жашха жетди.

Кезиу манга жетген эсе,
Мен жыр-жырлай билмейме.
Сизге хапар мен айтайым,
Сиз тынгылагъыз, тилейме.

Къулакъ эштгенми айтайым,
Кёз кёргенними хапарлайым?
Къайсын айтсам ыразысыз?
Мен аны сизге сорайым.

Къулакъ кёб затла эштеди,
Кёз кёрген айтсанг суюебиз.
Кёзюнг нени кёрген эсе,
Биз аны айт деб тилейбиз.

«Мудах» айтат алай эсе,
Бу къошдан адам чыкъмасын,
Тышындан'а къошубузгъа,
Башха адам да кирмесин.

Къош тамата уа айтады,
Биз сен айтханлай этербиз,
Къошдан тышына, не къошха
Бир жанны да жибермебиз.

Зайнаф башлайды хапарын,
Омар Меккагъа кетгенин.
Омар хажиге кете туруб,
Ол кимге аманат этгенин.

Омар хажиге кетгенлей
Эфенди юйге жюрюгенин.
Ол айтханнга бой салмайын,
Къыз анга къычхач тийиргенин.

Къарындашы къайры элтгенин,
Къайры суйсенг бар дегенин.
Кёб айлана, жюрюй кетиб,
Ол Мухтаргъа тубегенин.

Омарны жашы айтады,
Бу хапар эгечиме ушайт.
Кёз кёргенни айта эсенг,
Айт сен ол кызы кыайда жашайт?

Тамата айтады былай,
Тынгылагъыз дейт жашлагъа.
Сёзню бёлмегенлейине,
Къойчугъуз айтыб бошаргъа.

Эфенди аны эштгенлей,
Тынчлыкъсыз болуб тебрейди.
Аланла, къарным бек ауруйт,
Эшикге чыгъайым дейди.

Къош тамата уа айтады,
Къарны ауругъан да тёзсюн.
Биз эштген хапарны ол да,
Бизнича тынгылаб эштсин.

Алай айтыб эфендини
Къоймад тышына чыгъаргъа
Эфенди дыгалас этет,
Ол суймейин тынгыларгъа.

Зайнаф тохтамай айтады
Эфенди письмо ийгенин.
Омар бар кызымы кес деб
Жашын юнге жибергенин.

Айтады бёлмей хапарын
Ол Мухтаргъа баргъанын,
Мухтаргъа кыатын болгъанын,
Алагъа жашчыкъ туугъанын.

Мухтар'а аны эштгенлей,
Сермеб къамасын чыгъарады,
Билесе къайда болгъанын
Таб бу сагъат деб тохтады.

Тамата сабыр бол дейди,
Мухтарны аллына турад.
Ариу айтыб, сабыр этиб,
Жашны жерине олтуртад.

Айтат — эри атасы бла
Юйлерине жибергенин.
Къайын атасы да жашын
Не ючюннге ёлтюрсенин.

Мудах — жаш хапарын бошаб,
Барыб жерине олтурду.
Къайда кёргенинги айт,
Деб Мухтар секириб турду.

Кёргенлей сизни таныдым,
Сиз да танырсыз деб турдум.
Къайын атам юялмайын,
Излеб келди, сейир болдум,

Деб терк бёркюн тешиб Зайнаф,
Ол чач эшмелерин ийди.
Ма, сиз излеген Зайнаф деб,
Ол алларында суйелди,

Аны эштгенлей Мухтар,
Сермеб къамасын чыгъарды.
Къама бла ургъанлайын,
Мурдар атасы ёлюб къалды.

Саякъ къарт эфендини уа,
Жауур эшекге олтуртдула.
Эл кюлкюге айландырыб,
Эллеринден кзурутдула.

Зайнафны юйге келтириб,
Уллу кзууанч, той болдула.
Термилгенле бир-бирни табыб,
Насыблы жашаб квалдыла.

1956.

БАШЛАРЫ

Сюйген Партиябыз жашасын	3
Ёмюрге бирге	5
Сабийликни эскерю	8
Алгыш	11
Волгагъа салам	14
Тилчи	15
Алийчикни тереклери	18
Аскерде сюйгениме	20
Жаз башында	22
Кюз артында	24
Къыш	26
Сюй мени аруу тилими	28
Жаз башыны жылыуундан	29
Жай тау элде	30
Ингирликде	31
Сени сары алтын кюм жаннганча	32
Эки партизанга	33
Туугъан элиме	39
СОВЕТ Союзну жигити — Байсолтанов Алимни жыры	47
Партияны жашына	49
Фрунзе шахаргъа	51
Сен аругъа	52
Хазыр бол	56
Тенгими жашчыгъына	58
Сени къобузунг къууанч береди	59
Сюймекликге	60
Алгыш аякъ	61
Чалгычыла	63
Эринчекни дарманы	64
Окъургъа шахаргъа	66
Келинчикни жашчыгъы	68
Исмаил бла бойнакъ	70
Сюйгениме	78
Ата журтума	80

Аман къатын	81
Ахмат бла Зухура	83
Къызы жыры	86
Колхоз тойда	88
Тынчлыкъгъа.	90
Ингирлик	92
Мыйыкъ уруб, сакъал жюлюй башласанг...	94
Биринчи назмум	95
Ахшылыкъны аман терк унутур	97
Анама	100
Алай сюеме сени	103
Айшат бла Жамал	105
Улутха аты къурусун	107
Мудах жаш (поэма)	110

Исса Боташев

ПОЮ ОТ ВСЕГО СЕРДЦА

(Стихи и песни)

(на балкарском языке)

Редактор Ж. З а л и х а н о в

Худ. редактор Р. С. Т а б а ч н и к о в

Тех. редактор С. Ч о т и е в

Ответ. корректор Х. К у л и е в.

Сдано в набор 22/1-1957 г. Подписано к печати 8/11
1957 г. Д-01843 Бумага 70X92^{1/32}. 4,37 физич печ. л.,
5,43 условн. печ. л., 4,02 уч.-изд. л., Тираж 3000 экз.
Заказ № 192. Цена 2 р. 10 к.

Фрунзе, тип. № 2 Главиздата Мин. культ. Кирг. ССР

Бағьасы ~~2 с. 10 к~~

21,2.

25